

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра податкового менеджменту та фінансового моніторингу
імені Миколи Чумаченка

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
"ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ І АНАЛІЗ"

галузь знань: 07 "Управління та адміністрування"
спеціальність: 071 "Облік і оподаткування"

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ТА ТИПОЛОГІЇ УХИЛЕННЯ ВІД
ОПОДАТКУВАННЯ В АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

здобувача: Латюка Дмитра Олександровича _____

Науковий керівник: д.е.н., професор І. І. Криштопа _____

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри
податкового менеджменту
та фінансового моніторингу
імені Миколи Чумаченка

Л.Г. Ловінська

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 65 сторінок, 5 таблиць, 3 рисунки, список використаних джерел з 52 найменувань, додатки.

«Оподаткування доходів у банківській сфері та механізми протидії ухиленню від сплати податків на прикладі АТ КБ “ПриватБанк”»

Об’єктом дослідження є процес оподаткування доходів у банківській сфері в контексті протидії ухиленню від сплати податків.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних, організаційних і практичних засад оподаткування доходів у банківській сфері, типології ухилення від сплати податків та механізмів протидії таким порушенням.

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні теоретичних і організаційно-методичних засад оподаткування доходів у банківській сфері, ідентифікація типологій ухилення від оподаткування, а також розробка рекомендацій щодо посилення протидії ухиленню від сплати податків в АТ КБ «ПриватБанк».

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- розкрити економічну сутність доходу як об’єкта оподаткування;
- висвітлити нормативно-правове регулювання оподаткування доходів;
- дослідити типології ухилення від оподаткування в банківській сфері;
- охарактеризувати організацію роботи бухгалтерської служби та оцінити базові засади податкової політики АТ КБ «ПриватБанк»;
- розкрити методику оподаткування доходів АТ КБ «ПриватБанк» та оцінити його податкове навантаження;
- окреслити податкові ризики та запропонувати напрями протидії ухиленню від оподаткування доходів.

Методи дослідження включали загальнонаукові та спеціальні підходи, зокрема аналіз та синтез, системний аналіз, статистичний та порівняльний методи.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів полягає у поглибленні знань про механізми оподаткування банківських доходів та розробці ефективних заходів протидії ухиленню від сплати податків. Практична цінність — можливість впровадження рекомендацій у податкову політику вітчизняних банківських установ.

Інформаційна база дослідження включає нормативно-правові акти України, фінансову звітність АТ КБ «ПриватБанк», статистичні дані ДПС, наукові публікації, а також аналітичні матеріали НБУ та Мінфіну.

Апробація результатів відбулася на X Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (м. Київ, 25 квітня 2025 року).

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи: 2025

Рік захисту роботи: 2025

Ключові слова: оподаткування доходів, ухилення від оподаткування, банківська сфера, Національний банк України, фінансовий моніторинг, податкова політика, податкові ризики, нормативно-правове регулювання, офшорні схеми.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ТА УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ	6
1.1 Економічна сутність доходу як об'єкта оподаткування	6
1.2 Нормативно-правове регулювання оподаткування доходів	15
1.3 Типології ухилення від оподаткування в банківській сфері	21
РОЗДІЛ 2. ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» ТА НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ УХИЛЕННЮ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ	27
2.1 Організація роботи бухгалтерської служби та оцінка базових засад податкової політики АТ КБ «ПриватБанк»	27
2.2 Оподаткування доходів АТ КБ «ПриватБанк» та оцінка його податкового навантаження	37
2.3 Податкові ризики АТ КБ «ПриватБанк» та напрями протидії ухиленню від оподаткування доходів	49
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	62

ВСТУП

Сучасна банківська система є невід’ємною частиною економіки кожної країни, оскільки забезпечує ефективний рух фінансових потоків, надання кредитів, залучення депозитів та інші важливі операції. Водночас, питання оподаткування доходів банківських установ є одним з ключових аспектів регулювання банківського сектору, оскільки від рівня податкового навантаження залежать фінансова стійкість банків, їх інвестиційна привабливість та здатність виконувати свої зобов’язання перед клієнтами та державою.

На сьогодні особливого значення набуває дослідження механізмів ухилення від оподаткування у банківській сфері. Це явище може мати серйозні наслідки для економіки, оскільки призводить до недоотримання бюджетних надходжень, створення нерівних конкурентних умов та підвищення фінансових ризиків. Важливо виявити основні схеми ухилення від оподаткування, оцінити їхній вплив на економічне середовище та розробити дієві механізми протидії.

Актуальність теми. Оподаткування доходів банківських установ є ключовим елементом фінансової політики держави, оскільки банки відіграють важливу роль у розподілі фінансових ресурсів та формуванні доходів бюджету. Водночас, практика ухилення від оподаткування у банківській сфері є серйозною загрозою для фінансової стабільності країни, оскільки може призводити до скорочення бюджетних надходжень та створення нерівних конкурентних умов. Аналіз оподаткування доходів найбільшого банку України, АТ КБ «ПриватБанк», та виявлення основних механізмів ухилення від оподаткування у банківському секторі дозволяє сформулювати дієві механізми протидії таким порушенням.

Питання оподаткування доходів банківських установ та ухилення від сплати податків розглядаються у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Серед них можна виокремити дослідження таких економістів, як Д.С. Бабак, Н.Г. Євченко, О.В. Мельник, А.М. Соколовська, С.Ю. Юрій,

О. Онисько, А. Крисоватий, які аналізують податкове навантаження на банківські установи, особливості податкового регулювання, а також методи ухилення від оподаткування та шляхи їх подолання. Водночас, специфіка діяльності державного банку, такого як АТ КБ «ПриватБанк», вимагає більш детального аналізу його податкової політики та особливостей виконання податкових зобов'язань.

Метою роботи є наукове обґрунтування теоретичних і організаційно-методичних засад оподаткування доходів у банківській сфері, ідентифікація типологій ухилення від оподаткування, а також розробка рекомендацій щодо посилення протидії ухиленню від сплати податків в АТ КБ «ПРИВАТБАНК».

Для досягнення цієї мети було поставлено такі **завдання**:

- розкрити економічну сутність доходу як об'єкта оподаткування;
- висвітлити нормативно-правове регулювання оподаткування доходів;
- дослідити типології ухилення від оподаткування в банківській сфері;
- дати характеристику організації роботи бухгалтерської служби та оцінити базові засади податкової політики АТ КБ «ПриватБанк»;
- розкрити методику оподаткування доходів АТ КБ «ПриватБанк» та дати оцінку його податкового навантаження;
- окреслити податкові ризики та зазначити напрями протидії ухиленню від оподаткування доходів.

Об'єктом дослідження є процес оподаткування доходів у банківській сфері в контексті протидії ухиленню від сплати податків

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних, організаційних і практичних засад оподаткування доходів у банківській сфері, типології ухилення від сплати податків та механізмів протидії таким порушенням.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використані як загальнонаукові, так і спеціальні методи. Зокрема: метод аналізу та синтезу – для виявлення особливостей оподаткування доходів банків; методи системного аналізу – для оцінки нормативно-правового регулювання та податкової політики АТ КБ «ПриватБанк»; статистичний метод – для аналізу податкового навантаження банку та рівня ухилення від сплати податків; порівняльний метод – для зіставлення податкової політики банку з іншими фінансовими установами.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Результати дослідження сприятимуть поглибленню теоретичних знань про механізми оподаткування банківських доходів та шляхи протидії ухиленню від сплати податків. Практична цінність полягає у можливості застосування запропонованих заходів у податковій політиці вітчизняних банківських установ.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу дослідження склали нормативно-правові акти України, фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк», статистичні дані ДПС, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, а також аналітичні звіти НБУ та Мінфіну.

Структура роботи. Дипломна робота містить вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. У першому розділі розглядаються теоретичні засади оподаткування доходів банків, нормативно-правові аспекти та основні схеми ухилення від сплати податків. Другий розділ присвячений аналізу податкової політики АТ КБ «ПриватБанк», особливостям оподаткування його доходів, оцінці податкового навантаження, а також розробці заходів для протидії ухиленню від оподаткування у банківській сфері.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ТА УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

1.1 Економічна сутність доходу як об'єкта оподаткування

Дохід є ключовою економічною категорією, що виступає основним об'єктом оподаткування в багатьох країнах світу. Його визначення та трактування залежать від теоретичних підходів, що використовуються економістами, а також від норм законодавства, яке встановлює відповідні критерії для податкових зобов'язань. Аналіз економічної сутності доходу є важливим для розуміння механізмів його формування, класифікації та оподаткування, особливо в банківській сфері, де доходи формуються під впливом специфічних фінансових операцій.

Науковці з різних країн світу аналізували категорію доходу в її численних аспектах. Як зазначає Кізима Т.О., поняття «дохід» є присутнім у дослідженнях практично всіх економістів, незалежно від спрямованості їхніх наукових праць. Відомий британський економіст Джон Річард Хікс звертав увагу на те, що значна кількість дослідників створювала плутанину як серед колег, так і у власному розумінні цього терміна, оскільки застосовували неоднакові визначення доходу, які часто суперечили одне одному та не завжди були достатньо точними. Частково така неоднозначність пояснюється тим, що категорія доходу має широке застосування як у макроекономічному вимірі (наприклад, національний дохід або державні доходи), так і в мікроекономічному (зокрема, дохід підприємств, домогосподарств чи особистий дохід) [22].

Грузінов В.П. зазначає, що дохід підприємства складається з виручки від реалізації продукції, наданих послуг, продажу надлишкового обладнання чи іншого майна, а також із доходів, отриманих від позареалізаційних операцій [14].

Слід підкреслити, що ототожнення доходу підприємства виключно з виручкою від реалізації продукції є занадто вузьким підходом. До складу доходів входять не лише надходження від основної діяльності, а й доходи від здачі майна в оренду, отримання роялті, відсотків за фінансовими вкладеннями, дивідендів та інших джерел. Таким чином, дохід господарюючого суб'єкта слід розглядати значно ширше, ніж просто виручку від реалізації товарів і послуг.

Бутинець Ф.Ф. визначає дохід як грошові кошти або інші активи, що надходять у результаті здійснення будь-якої господарської діяльності. Пушкар В.П. підкреслює, що дохід як економічна категорія в загальному сенсі відображає рух грошових та інших надходжень протягом певного періоду. Його структура включає різні складові, зокрема прибуток, заробітну плату, відсотки та рентні платежі [36].

На думку Сопка В.В. та Завгороднього В.П. доходи слід розуміти як загальний приплив економічних вигод протягом звітного періоду, що виникає в ході діяльності підприємства [25].

Одним із ключових нормативних актів, що регулює методика обліку доходів суб'єктів господарювання, є «Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід"». Проте цей стандарт не містить чіткого визначення самої економічної категорії «дохід». Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», доходи трактуються як приріст економічних вигод, що відображається у збільшенні активів або скороченні зобов'язань, що, у свою чергу, призводить до певного збільшення власного капіталу (за винятком внесків власників) [5].

Сопко В.В., аналізуючи визначення доходу, наведене у НП(С)БО 1, зазначає, що воно створює певні труднощі у формуванні системи бухгалтерського обліку доходів. Зокрема, доходи в момент їхнього виникнення ще є лише потенційними фінансовими ресурсами, які можуть, але не обов'язково призведуть до збільшення власного капіталу. Більше того, існують господарські операції, що збільшують активи, але при цьому не класифікуються як доходи [9].

Павликівська О.І. та Марущак Л.І. зазначають, що відповідно до НП(С)БО 1 критерії визнання доходу застосовуються до кожної операції окремо. Водночас у певних ситуаціях їх слід поширювати на окремі складові однієї операції або навіть на кілька взаємопов'язаних операцій, якщо це відповідає їхній економічній суті [3].

Дослідники наголошують, що дохід підприємства слід розглядати як сукупність фінансових надходжень, отриманих у результаті господарської діяльності за певний період. Він виконує важливі функції: покриває виробничі витрати, компенсує збутові та адміністративні витрати, забезпечує сплату податків і зборів, а також слугує джерелом реалізації інтересів власників.

Якщо звернутися до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, можна побачити, що визначення, закріплене в національних стандартах, узгоджується з положеннями МСБО 18 «Дохід». Згідно з цим стандартом, дохід визначається як сукупність економічних вигід, отриманих протягом певного періоду в процесі звичайної діяльності підприємства, що сприяє зростанню власного капіталу, за винятком внесків його учасників [9].

Голов С.Ф. та Костюченко В.М., аналізуючи трактування доходу в рамках МСБО, зазначають, що в міжнародній практиці ця категорія розглядається у широкому сенсі. Вони акцентують увагу на тому, що дохід від основної діяльності формується безпосередньо в межах звичайної господарської діяльності, тоді як дохід від інших операцій може як належати до цієї діяльності, так і бути незалежним від неї [11].

При цьому варто враховувати, що вимоги МСБО 18 «Дохід» поширюються лише на облік доходів, отриманих унаслідок певних операцій і подій, які є частиною звичайної діяльності. Водночас доходи, що підлягають відображенню в інших спеціалізованих стандартах або стосуються специфічних галузей, регулюються окремими положеннями.

З огляду на це, можна дійти висновку, що з економічної точки зору формування доходу є безперервним процесом. У зв'язку з цим дохід повинен

визнаватися поступово на всіх етапах виробничого циклу, починаючи з виготовлення продукції та закінчуючи її реалізацією.

Збільшення доходів банку є одним із ключових чинників, що забезпечують його фінансову стійкість, адже саме вони безпосередньо впливають на рівень прибутковості та виступають джерелом нарощення власного капіталу. Одним із визначальних елементів, що впливає на фінансові результати діяльності банку в усіх її напрямках, є обсяг доходів, отриманих у процесі здійснення банківських операцій [29].

Доходи банку створюють основу для його розвитку. Зокрема, значна частина цих надходжень спрямовується на покриття витрат, пов'язаних із функціонуванням банківської установи, що забезпечує фінансову самодостатність операцій. Окрім цього, доходи є базою для формування прибутку, за рахунок якого створюються резерви та фонди, необхідні для мінімізації потенційних ризиків і забезпечення стабільного розвитку банку в довгостроковій перспективі.

Згідно зі Законом України «Про банки і банківську діяльність», банк є юридичною особою, що має банківську ліцензію, наділений виключним правом на надання банківських послуг і внесений до Державного реєстру банків [6].

Банківська установа має можливість надавати широкий спектр фінансових послуг, за винятком страхових, а також здійснювати інші види діяльності як у будь-якій валюті. Надання банківських послуг можливе лише за наявності відповідної ліцензії [12].

Доходи, отримані банком у межах його діяльності згідно із законодавством України, відображаються у фінансовій звітності. Вони поділяються на результати операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, що дає змогу оцінити ефективність роботи банку та його фінансову стійкість.

Доходи банківської установи можна розглядати з різних перспектив, зокрема як сукупний підсумок проведених операцій або як зміну в структурі активів і пасивів балансу.

У науковій літературі існують різні підходи щодо класифікації доходів. На основі аналізу літературних джерел доцільно виокремити кілька основних критеріїв для систематизації доходів банку. До основних складових доходів належать процентні надходження, комісійні платежі, результати від здійснення торговельних операцій, а також доходи від інших банківських та небанківських операцій [16].

Процентні надходження включають платежі за розміщеними ресурсами в інших банках, кредитами, наданими суб'єктам господарювання та фізичним особам, іншими видами кредитування, а також доходи від цінних паперів у формі відсотків.

Процентні надходження є результатом операцій, що забезпечують отримання доходу за використання грошових коштів, їхніх еквівалентів або сум заборгованості банку. Обсяг цих надходжень визначається залежно від часу використання активів та їхньої суми. Вони включають надходження від розміщення коштів у фінансових установах, оплату за кредити, надані юридичним і фізичним особам, інші форми кредитування та доходи від інвестиційних цінних паперів.

Параметри нарахування та виплати процентних доходів, зокрема дата їх нарахування, періодичність сплати, спосіб обчислення кількості днів у розрахунковому періоді, а також механізм застосування штрафних санкцій у разі порушення боржником зобов'язань, визначаються угодою між банківською установою та контрагентом відповідно до законодавчих норм, у тому числі вимог, встановлених Національним банком України [6, 27].

Комісійні платежі виникають у процесі розрахунково-касового та кредитного обслуговування клієнтів, а також під час фінансових операцій, що не генерують процентного доходу. Вони здебільшого пов'язані з купівлею-продажем цінних паперів та іноземної валюти від імені клієнтів або інших банків.

Комісійні платежі є складовою операційних доходів, що виникають у процесі надання банківських послуг. Їхній розмір визначається залежно від

вартості активів чи зобов'язань та не є фіксованим. Комісійні платежі застосовуються майже до всіх видів банківських послуг, що надаються клієнтам.

Доходи від торговельних операцій формуються внаслідок купівлі-продажу фінансових інструментів, зокрема цінних паперів та іноземної валюти, які здійснюються за ініціативою банку і не передбачають виконання доручень клієнтів [6].

До категорії інших операційних доходів входять надходження від дивідендів, прибутки від лізингових угод, а також суми, отримані у вигляді штрафів і пені за підсумками банківських операцій.

Таким чином, величина та склад доходів банку залежать від різних внутрішніх і зовнішніх факторів. Фінансова установа повинна враховувати основні елементи, що формують її прибуток, зокрема доходи від відсотків, комісійні виплати та фінансові результати торговельної діяльності.

Отже, прибутки банку становлять складний багатокomпонентний показник, що включає всі грошові надходження від його фінансової та нефінансової діяльності. Структура доходів визначається стратегічними цілями банку та особливостями аналітичного підходу, що застосовується для їх оцінки.

АТ КБ «ПриватБанк», як найбільша банківська установа України, демонструє специфічну структуру доходів, яка формується відповідно до його бізнес-моделі, орієнтованої на масовий роздрібний сегмент, цифрові послуги та обслуговування малого та середнього бізнесу.

Основним джерелом доходів АТ КБ «ПриватБанк» є процентні надходження, що формуються за рахунок кредитування фізичних осіб, малого та середнього бізнесу, а також операцій із цінними паперами. Значну частину процентного доходу складають платежі за користування кредитними картками та іншими роздрібними кредитними продуктами [17].

Комісійні доходи банку є вагомою складовою операційних надходжень. Вони включають доходи від еквайрингу, обслуговування платіжних карток, грошових переказів, касових операцій, а також платежі за користування

системами інтернет-банкінгу та мобільного банкінгу, зокрема сервісом «Приват24».

Доходи від торговельних операцій формуються за рахунок операцій із купівлі-продажу іноземної валюти, що здійснюються як для власних потреб банку, так і для клієнтів. Додатковим джерелом доходів є операції з державними цінними паперами, оскільки АТ КБ «ПриватБанк» активно інвестує в облігації внутрішньої державної позики.

Окреме місце у структурі доходів банку займають інші операційні надходження, зокрема дивідендні платежі, доходи від оренди сейфів, штрафи та пені за простроченими кредитами.

Таким чином, фінансова модель АТ КБ «ПриватБанк» базується на диверсифікації доходів, що забезпечує його фінансову стійкість. Завдяки широкому спектру банківських послуг, активному розвитку цифрових технологій та значному обсягу клієнтської бази банк зберігає стабільну позицію на ринку фінансових послуг України.

Банківська система України з моменту свого становлення переживала різні кризові явища. Важливими випробуваннями стали періоди пандемії Covid-19 у 2019 році та повномасштабне вторгнення, які суттєво позначилися на функціонуванні банківського сектору, зокрема на рівні прибутковості та ефективності діяльності комерційних банків. Також спостерігалися зміни у загальній кількості банків, що працюють в Україні [19].

Упродовж 2019–2023 років відбувалося поступове скорочення кількості банківських установ. Найвищий показник був зафіксований у 2019 році, коли в Україні функціонувало 75 банків. Надалі щорічно їхня кількість зменшувалася в середньому на три установи. Також відбувалося скорочення банків з іноземним капіталом і тих, що повністю належали іноземним інвесторам. Водночас у 2020–2021 роках цей показник залишався незмінним, складаючи відповідно 33 та 23 банки.

Рисунок 1.1 – Кількість діючих банків в Україні протягом 2019–2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [22]

Для оцінки рівня дохідності банківського сектору одним із ключових показників є чистий прибуток або збиток, що відображає підсумковий фінансовий результат банку після вирахування всіх витрат і сплати податків. У цьому аспекті доцільно проаналізувати динаміку змін чистого прибутку банківської системи протягом 2019–2023 років.

Динаміка чистого прибутку за цей період була нерівномірною. Під час поширення пандемії Covid-19 спостерігалось значне зростання фінансового результату банків, зокрема у 2021 році їхній чистий прибуток майже подвоївся порівняно з попереднім 2020 роком завдяки оперативному реагуванню фінансових установ на нові виклики та ефективному управлінню ресурсами. У 2022 році банківська система стикнулася з серйозними випробуваннями, проте змогла завершити рік із позитивним фінансовим результатом. Значну роль у цьому відіграли розроблені плани дій на випадок кризової ситуації. Водночас скорочення обсягу кредитного портфеля, низький рівень схильності до ризику та значні резервні відрахування стали причиною зменшення чистого прибутку банків у 2022 році до 21 921 млн грн [28].

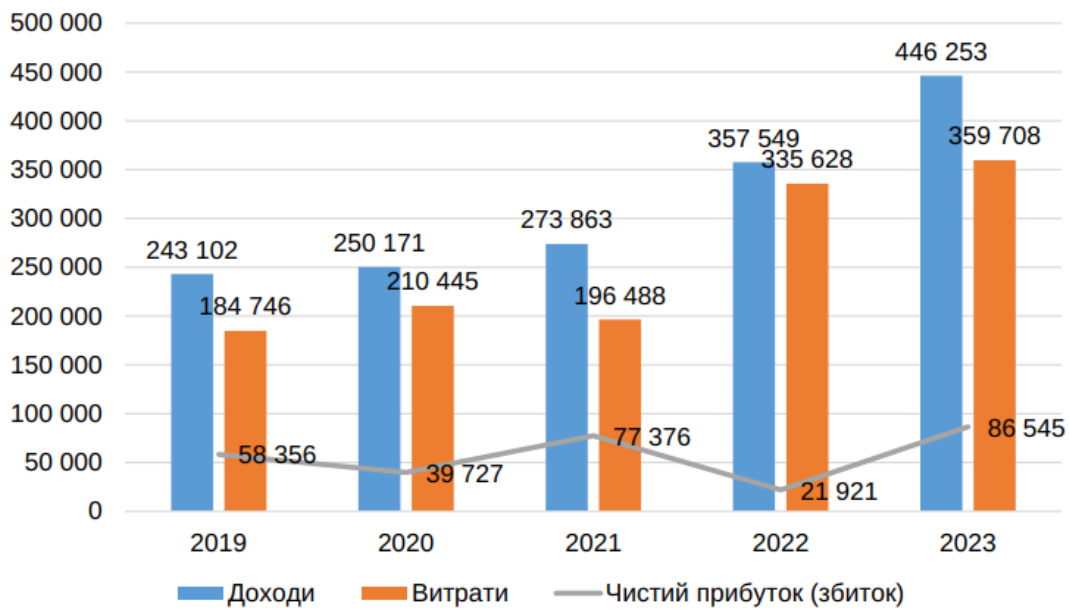

Рисунок 1.2 – Зміни чистого прибутку (збитку) банківської системи України за 2019–2023 роки, млн грн

Джерело: складено автором на основі [22]

У 2023 році банки, що працювали прибутково, загалом отримали 86,5 млрд грн чистого прибутку. Це майже у чотири рази більше, ніж у 2022 році, і на 12% перевищує показник 2021 року, коли ще не розпочалися повномасштабні військові дії. Як зазначає Національний банк України, основними чинниками такого зростання стали значне скорочення резервних відрахувань для покриття потенційних збитків за активними операціями (за рік вони зменшилися на 86%) та активне розширення банками свого кредитного портфеля [34].

Таблиця 1.1 – Динаміка доходів банків протягом 2019–2023 рр., млн. грн.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення, млрд. грн.	Відхилення, %
Доходи	243 102	250 172	273 864	357 549	446 253	203 151	83,6
Процентні доходи	152 954	147 744	168 747	217 053	304 502	151 548	199,1
Комісійні доходи	62 225	70 639	93 161	85 622	97 088	34 863	56,0
Фінансовий результат від переоцінки активів та проведення операцій з купівлі-продажу	16 225	21 507	-77	43 482	30 263	14 038	186,5
Інші операційні доходи	8 147	6 814	7 489	8 127	9 900	1 753	21,5
Інші доходи	2 808	2 706	3 176	2 414	2 445	-365	87,0
Повернення списаних активів	911	764	1 371	854	2 056	1 147	126,2

Джерело: складено автором на основі [36]

Протягом розглянутого періоду загальний дохід банківського сектору демонстрував зростання, і у 2023 році він перевищив показник 2019 року на 83,6%. Поряд із цим спостерігалось підвищення процентних і комісійних доходів банків. Водночас у 2022 році здійснилось скорочення комісійних доходів на 7 540 млн грн у порівнянні з попереднім роком. Починаючи з кінця третього кварталу 2022 року розпочалося поступове відновлення комісійних доходів. Додатковими чинниками підтримки операційного доходу в цей період стали прибуток від валютних операцій і переоцінка державними банками державних цінних паперів.

Ключовими джерелами формування прибутку банків залишаються процентні та комісійні доходи. У 2023 році найбільшу частку становили процентні доходи – 68,2%, які традиційно виступають основним джерелом прибутковості фінансових установ. Друге місце займали комісійні доходи – 26,7% від загального обсягу доходів банківського сектору.

Таким чином, дохід є основною економічною категорією, що визначає фінансову стійкість як окремих суб'єктів господарювання, так і економіки загалом. Його оподаткування відіграє ключову роль у формуванні бюджетних надходжень держави. Особливу увагу слід приділяти доходам банківської сфери, яка є важливим компонентом фінансової системи країни.

Подальший аналіз нормативно-правового регулювання оподаткування доходів дозволить зрозуміти механізми адміністрування податків та їх вплив на економічну діяльність платників податків.

1.2 Нормативно-правове регулювання оподаткування доходів

Оподаткування доходів є однією з основ фінансової політики держави, що сприяє формуванню бюджету та забезпеченню стабільності економічної системи. Регулювання цього процесу здійснюється через систему нормативно-

правових актів різних рівнів, які визначають принципи, правила та механізми нарахування і сплати податків. Впровадження чітких норм у сфері оподаткування сприяє прозорості фінансових потоків, зменшенню рівня ухилення від податків та забезпеченню справедливого розподілу податкового навантаження.

Конституційні норми встановлюють засади оподаткування та визначають основні принципи фінансової політики держави. Конституція України містить положення, які закріплюють принцип загальності оподаткування, рівномірного розподілу податкового навантаження та обов'язковості сплати податків і зборів відповідно до встановленого законодавчого порядку. Стаття 67 Основного Закону передбачає, що кожен громадянин зобов'язаний сплачувати податки і збори у порядку та розмірах, визначених законами. Це положення гарантує стабільність податкової системи, її передбачуваність та відповідність демократичним засадам.

Конституція України також визначає принципи соціальної справедливості у сфері оподаткування, що виявляється у встановленні диференційованих ставок податків та механізмів податкових пільг. Стаття 95 Конституції закріплює засади формування та використання Державного бюджету України, наголошуючи, що бюджетна система базується на справедливому та неупередженому розподілі суспільних ресурсів. Таким чином, конституційні норми впливають на податкову політику, оскільки визначають засади формування доходної частини бюджету через податкові надходження, у тому числі від фінансових установ, зокрема банків [21].

Окрім того, відповідно до статті 92 Конституції України, лише законами держави встановлюються основи оподаткування, перелік податків і зборів, а також правила їх обчислення та сплати. Це положення обмежує можливість запровадження нових податкових зобов'язань підзаконними актами, що забезпечує правову визначеність та захист платників податків від надмірного податкового навантаження.

У банківському секторі оподаткування регулюється як загальними конституційними нормами, так і спеціальними законами, які визначають специфіку оподаткування банків та фінансових установ. Наприклад, Закон України «Про банки і банківську діяльність» містить положення щодо фінансової звітності банків, що є основою для визначення об'єкта оподаткування. Також Закон України «Про Національний банк України» встановлює принципи регулювання прибутковості банківської діяльності, що впливає на податкові зобов'язання фінансових установ [45].

Податки, які сплачують банки, включають податок на прибуток, податок на доходи працівників банківського сектору, а також внески до фондів соціального страхування. Важливе значення має також оподаткування процентних доходів, яке здійснюється відповідно до загальних правил, визначених законодавством.

Конституційний Суд України відіграє значну роль у тлумаченні податкових норм Конституції, забезпечуючи їх відповідність загальним принципам правової держави. Його рішення сприяють врегулюванню суперечностей між податковими законами та конституційними положеннями, що дозволяє уникати свавільних або необґрунтованих податкових змін.

Таким чином, нормативно-правове регулювання оподаткування доходів у банківському секторі базується передусім на Конституції України, яка встановлює основні принципи оподаткування. Водночас спеціальні закони деталізують окремі аспекти податкової політики банків, а судова практика сприяє їх правильному застосуванню [6].

Податковий кодекс України - акт, який регламентує процедури оподаткування доходів. Він визначає види податків, порядок їх адміністрування, права та обов'язки платників і податкових органів. У ПКУ чітко розмежовані прямі та непрямі податки, правила їх нарахування та особливості сплати. Також документ містить положення щодо податкових пільг, умов звільнення від оподаткування та механізмів оскарження податкових рішень. Зокрема, передбачено механізми стимулювання економічного розвитку через систему

податкових преференцій для окремих категорій платників або галузей економіки.

Окрім Податкового кодексу України, податкове законодавство доповнюється спеціальними законами, які регулюють окремі аспекти цієї сфери. Зокрема, такі закони, як «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «Про банки і банківську діяльність», «Про державний бюджет України», визначають особливості обліку доходів, складання фінансової звітності та податкового навантаження у різних галузях економіки.

Особливого значення набуває гармонізація податкового законодавства з міжнародними нормами, що відображається в угодах України про уникнення подвійного оподаткування та імплементації стандартів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [14].

Важливе значення має оподаткування банківського сектору, адже банки відіграють ключову роль у фінансовій системі країни. Закон України «Про банки і банківську діяльність» встановлює особливі правила оподаткування банківських установ, включаючи механізм оподаткування їхнього прибутку, операцій із цінними паперами та валютних транзакцій. Банки, як суб'єкти господарювання, зобов'язані сплачувати податок на прибуток відповідно до статті 133 ПКУ, а також виконувати функції податкових агентів щодо оподаткування депозитних доходів фізичних осіб (стаття 170 ПКУ).

Крім того, банки зобов'язані дотримуватися вимог щодо податкової звітності та прозорості фінансових операцій. Важливу роль у цьому відіграє Закон України «Про фінансовий моніторинг», який передбачає запобігання ухиленню від оподаткування та контролює фінансові операції для забезпечення їх відповідності нормам законодавства. Також слід зазначити, що Закон України «Про Національний банк України» визначає особливості оподаткування прибутку Національного банку та його взаємодію з державним бюджетом.

У рамках міжнародної співпраці Україна імплементує принципи автоматичного обміну податковою інформацією відповідно до стандартів ОЕСР, що впливає на діяльність банків у сфері податкового регулювання. Це передбачає

виконання положень міжнародних угод, зокрема щодо обміну фінансовою інформацією для боротьби з ухиленням від оподаткування.

Діяльність вищих органів державної влади також впливає на податкове регулювання. Укази Президента України можуть встановлювати додаткові правила щодо податкової політики, зокрема щодо адміністрування податків або порядку їх сплати. Постанови Кабінету Міністрів України уточнюють механізми реалізації податкової політики, визначають порядок ведення обліку та звітності, встановлюють розміри податкових ставок у визначених законом межах. Такі документи допомагають узгодити загальні норми законодавства з практикою їх реалізації, забезпечуючи ефективність податкового адміністрування. Наприклад, окремі постанови КМУ визначають алгоритми проведення податкових перевірок, порядок надання податкових консультацій та механізми контролю за сплатою податків у цифровій економіці [1, 26].

Міністерство фінансів України розробляє та видає нормативні акти, зокрема положення, накази і методичні рекомендації, які уточнюють порядок застосування податкового законодавства. Вони визначають правила ведення податкового обліку, складання звітності та методик проведення перевірок податковими органами. Наприклад, наказ Міністерства фінансів України про затвердження порядку подання податкової звітності встановлює вимоги щодо строків і форм подання податкових документів, а методичні рекомендації пояснюють порядок відображення податкових операцій у бухгалтерському обліку. Окрім цього, Міністерство фінансів координує роботу Державної податкової служби та впроваджує реформи для вдосконалення податкової системи відповідно до європейських стандартів.

Таким чином, законодавство України забезпечує комплексне регулювання оподаткування банківського сектору, поєднуючи внутрішні податкові норми з міжнародними стандартами, що сприяє стабільності фінансової системи та її інтеграції у світовий економічний простір.

Внутрішня облікова та податкова політика суб'єктів господарювання, зокрема банків, охоплює широкий спектр регламентів і методик, що визначають

порядок ведення податкового обліку, складання фінансової звітності та виконання податкових зобов'язань. Ці документи встановлюють принципи оцінки активів і зобов'язань, механізми розрахунку податку на прибуток, порядок документування господарських операцій, а також правила застосування податкових пільг.

Банки розробляють внутрішні положення, які враховують вимоги Національного банку України, Міністерства фінансів, Державної податкової служби та міжнародних стандартів фінансової звітності. Зокрема, значну увагу приділяють формуванню резервів на покриття можливих втрат за кредитами, оподаткуванню операцій із цінними паперами, обліку фінансових інструментів та відображенню доходів і витрат у звітності [29].

Податкове планування є невіддільною частиною управлінських процесів банку. Внутрішні документи можуть містити положення щодо оптимізації податкових витрат, методики розрахунку податкових резервів, порядок коригування фінансових результатів відповідно до змін у законодавстві. Додатково передбачаються процедури моніторингу податкових ризиків, які допомагають оцінити можливі наслідки господарських операцій та мінімізувати ймовірність податкових донарахувань або штрафних санкцій.

Внутрішня податкова політика також регламентує взаємодію з контролюючими органами. Визначаються порядок підготовки та подання звітності, механізми проведення податкових перевірок, правила відповідей на запити державних органів. У разі змін у нормативній базі банки переглядають свої методики, оновлюють внутрішні положення та впроваджують коригування, щоб забезпечити відповідність новим вимогам.

Окрему увагу приділяють запобіганню податковим порушенням. Для цього розробляються внутрішні процедури контролю, що передбачають аналіз відповідності операцій податковому законодавству, аудит фінансової звітності, а також навчання працівників щодо актуальних змін у податковій сфері. Це дозволяє забезпечити прозорість ведення обліку, уникнути штрафних санкцій та підтримувати ефективну комунікацію з регуляторними органами [30].

Таким чином, нормативно-правове регулювання оподаткування доходів здійснюється на різних рівнях, починаючи від Конституції та закінчуючи внутрішніми нормативними актами підприємств і установ. Взаємодія цих рівнів забезпечує комплексний підхід до адміністрування податків і сприяє дотриманню податкової дисципліни. Водночас, реформування податкової системи передбачає адаптацію нормативної бази до сучасних економічних викликів, що включає диджиталізацію податкових процедур, посилення контролю за транснаціональними фінансовими потоками та впровадження автоматизованих систем аналізу ризиків ухилення від оподаткування.

Наступним важливим аспектом даного дослідження є висвітлення проблеми типології ухилення від оподаткування у банківській сфері.

1.3 Типології ухилення від оподаткування в банківській сфері

Податкові зобов'язання є невід'ємною частиною діяльності банків, оскільки вони не лише забезпечують наповнення державного бюджету, а й сприяють створенню стабільного економічного середовища. Водночас, у банківській сфері, як і в інших галузях, існують випадки мінімізації податкового навантаження, що може відбуватися в межах закону або ж із порушенням податкового законодавства.

Уникнення від оподаткування – це законний спосіб зменшення податкових зобов'язань, який передбачає використання податкових лазівок, пільг, спеціальних режимів та інших механізмів оптимізації оподаткування. Наприклад, банки можуть використовувати офшорні рахунки або реєструвати дочірні компанії у юрисдикціях із низькими податковими ставками, що дозволяє скоротити суми сплачуваних податків без порушення законодавства. Також до методів уникнення відноситься застосування податкового планування, коли

операції структуруються таким чином, щоб скористатися передбаченими законом перевагами.

Натомість ухилення від оподаткування є незаконною діяльністю, що спрямована на приховування реальних доходів та уникнення сплати обов'язкових податків. Це може включати фальсифікацію бухгалтерських документів, навмисне заниження прибутку, використання фіктивних контрагентів або здійснення операцій, спрямованих на приховування джерел доходу. Відмінність між цими поняттями полягає саме у дотриманні чи порушенні норм податкового законодавства: уникнення є легальним, тоді як ухилення – протиправним і тягне за собою юридичну відповідальність [14].

Сучасні методи ухилення від сплати податків у банківському секторі є досить різноманітними, проте серед них можна виокремити кілька найбільш поширених схем.

Фальсифікація фінансової звітності є одним із найбільш поширених методів ухилення від оподаткування. Банки можуть навмисне занижувати свої доходи або завищувати витрати, щоб штучно зменшити розмір податкових зобов'язань. Для цього застосовуються різні бухгалтерські маніпуляції, такі як приховування прибутку через фіктивні витрати, створення резервних фондів, які фактично не використовуються, або неправомірне списання активів. Окремі фінансові установи використовують тактику «креативного бухгалтерського обліку», коли дані звітності змінюються таким чином, щоб формально відповідати регуляторним нормам, але при цьому дозволяти мінімізувати оподатковуваний прибуток.

Операції з афілійованими структурами також є поширеним механізмом ухилення від податків. Банки нерідко проводять транзакції з компаніями, які мають спільних власників або інші форми взаємозалежності. Такі операції можуть здійснюватися за завищеними або заниженими цінами, що дозволяє маніпулювати фінансовими показниками та перерозподіляти прибуток таким чином, щоб зменшити податкове навантаження. Наприклад, банк може видавати кредити пов'язаним компаніям за заниженими відсотковими ставками або

купувати активи за завищеною вартістю, створюючи тим самим ілюзію фінансових витрат[33].

Перенесення прибутку до офшорних зон залишається одним із найефективніших способів мінімізації податків. Використання юрисдикцій із низькими податковими ставками дозволяє банкам зберігати значні суми поза межами країни основної діяльності. З цією метою банки можуть реєструвати офшорні компанії, які номінально володіють їхніми активами або виступають посередниками у фінансових операціях. У деяких випадках застосовуються складні схеми транзакцій, коли гроші перераховуються через кілька юрисдикцій із різними податковими режимами, що дозволяє приховати реальне джерело прибутку та мінімізувати оподаткування.

Фіктивні кредитні угоди є ще одним способом ухилення від податків. Банк може видавати позики юридичним або фізичним особам, які фактично не мають наміру їх повертати. У таких випадках позичальники можуть бути підставними компаніями, створеними спеціально для здійснення таких операцій. Кошти, отримані в результаті кредитування, можуть виводитися з банківської системи без відповідного оподаткування, а самі кредити пізніше списуються як безнадійна заборгованість. У деяких випадках схема набуває складнішої структури через додаткові фінансові операції, наприклад, переведення коштів через декілька компаній для ускладнення процесу їхнього відстеження.

Використання схем із податком на додану вартість та податковими відшкодуваннями дозволяє банкам отримувати незаконні податкові пільги. Наприклад, банки можуть створювати фіктивні компанії, які декларують нібито здійснені операції з метою отримання відшкодування ПДВ. У таких випадках можуть використовуватися підроблені документи або неправдиві бухгалтерські записи, що створюють ілюзію реальних транзакцій. Крім того, існують схеми, коли банки допомагають клієнтам оформлювати операції так, щоб отримати податкові пільги, на які вони фактично не мають права [34].

Криптовалютні операції стали одним із новітніх способів ухилення від податків. Банки можуть використовувати цифрові активи для переведення

коштів за межі юрисдикції без необхідності їхньої офіційної реєстрації. Оскільки криптовалюти є децентралізованими та не підпадають під традиційний банківський контроль, вони дають можливість приховати джерело доходів і уникнути сплати податків. Також криптовалютні транзакції можуть використовуватися для анонімного переказу коштів між афілійованими особами або офшорними компаніями. Багато банківських установ уже впровадили механізми взаємодії з криптовалютними біржами, що дозволяє їм легалізувати операції через блокчейн-технології та використовувати їх у податкових схемах.

Використання зазначених схем ухилення від оподаткування дозволяє банкам мінімізувати податкові платежі та отримувати додатковий прибуток. Однак такі методи несуть серйозні юридичні ризики, адже податкові органи постійно вдосконалюють механізми контролю та посилюють відповідальність за податкові правопорушення.

Ухилення від сплати податків у банківському секторі тягне за собою серйозні правові наслідки, які можуть відобразитися на фінансовій стабільності установи, її репутації та навіть на діяльності керівництва. Відповідальність за порушення податкового законодавства варіюється залежно від обсягу виявлених порушень і може мати адміністративний, фінансовий та кримінальний характер.

Адміністративна відповідальність накладається у випадках, коли виявлено порушення, що не містять ознак кримінального злочину, але все ж впливають на рівень податкових зобов'язань банку. Податкові органи можуть застосовувати штрафні санкції, які включають примусове стягнення несплачених сум податків, нарахування пені за несвоєчасну сплату та накладання додаткових фінансових покарань. Крім того, порушення у звітності можуть призвести до тимчасового обмеження або заборони на здійснення певних банківських операцій. У деяких випадках банки стикаються з ризиком призупинення діяльності, якщо податкові порушення є систематичними та впливають на фінансову стабільність установи [37].

Фінансова відповідальність є більш суворою формою покарання, що може включати примусове стягнення коштів, обмеження ділової активності банку та

навіть відкликання ліцензії на банківську діяльність. У разі значних порушень регуляторні органи можуть накладати санкції у вигляді заборони на проведення окремих фінансових операцій, блокування рахунків або арешту активів. Для банків, які систематично ухиляються від сплати податків, можливим наслідком є примусова ліквідація або реорганізація під контролем державних органів. Окрім цього, регулятори можуть запроваджувати обмеження щодо роботи з міжнародними партнерами, що ускладнює ведення фінансової діяльності.

Кримінальна відповідальність передбачена у випадках умисного ухилення від оподаткування в особливо великих розмірах. У таких ситуаціях можуть бути відкриті кримінальні справи щодо посадових осіб банку, які брали участь в організації схем ухилення. Кримінальні покарання включають великі штрафи, арешт та, у разі доведення злочинного умислу, позбавлення волі. Також суд може прийняти рішення про конфіскацію майна осіб, причетних до податкових махінацій, що призводить до значних фінансових втрат як для банку, так і для його керівництва.

Окрім юридичних санкцій, банки, які були викриті в схемах ухилення від сплати податків, стикаються з серйозними репутаційними ризиками. Публічне розголошення таких порушень призводить до втрати довіри з боку клієнтів, що може спровокувати масовий відтік депозитів та погіршення фінансових показників. Довіра регуляторів та міжнародних фінансових організацій також опиняється під загрозою, що ускладнює отримання нових ліцензій, кредитів або участь у міжнародних фінансових операціях. У довгостроковій перспективі подібні репутаційні втрати можуть призвести до зменшення ринкової вартості банку, втрати стратегічних партнерів та навіть банкрутства.

Зважаючи на потенційні ризики, більшість фінансових установ намагаються дотримуватися чинного законодавства або використовують лише легальні механізми податкової оптимізації. Водночас податкові органи та міжнародні регулятори постійно вдосконалюють механізми контролю, запроваджують нові антикорупційні ініціативи та співпрацюють з іноземними юрисдикціями для боротьби з офшорними схемами. Це значно ускладнює

можливості ухилення від оподаткування, підвищує відповідальність банківського сектору та сприяє прозорості фінансової системи [22, 39].

Ухилення від оподаткування у банківській сфері є складним явищем, що охоплює широкий спектр методів і схем. Незаконні способи мінімізації податків загрожують як державним бюджетам, так і самим банкам, оскільки вони можуть призвести до серйозних юридичних та фінансових санкцій. З огляду на це, важливим завданням податкових органів та фінансових регуляторів є створення ефективних механізмів контролю, що дозволять вчасно виявляти податкові правопорушення та запобігати їхньому повторенню.

Наступним важливим аспектом дослідження є аналіз оподаткування доходів АТ КБ «ПриватБанк» та напрями протидії ухиленню від сплати податків.

РОЗДІЛ 2

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» ТА НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ УХИЛЕННЮ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

2.1 Організація роботи бухгалтерської служби та оцінка базових засад податкової політики АТ КБ «ПриватБанк»

АТ КБ «ПриватБанк» є найбільшим банком України, що зобов'язує його дотримуватися високих стандартів фінансової звітності та податкового адміністрування. Його податкова політика формується на основі чинного законодавства та враховує особливості банківського сектору. Структура бухгалтерської служби впливає на якість обліку, контроль фінансових потоків та рівень податкового навантаження. Аналіз цих факторів дає змогу визначити, наскільки ефективно банк веде фінансовий облік і виконує свої податкові зобов'язання.

АТ КБ «ПриватБанк» є одним із найбільших банків України, який має тривалу історію розвитку та має широкий спектр фінансових послуг. Фінансова установа була заснована у 1992 році та швидко здобула провідні позиції в банківському секторі країни. На сьогодні АТ КБ «ПриватБанк» є лідером серед банків України за кількістю клієнтів, охоплюючи як фізичних осіб, так і корпоративний сегмент.

Головний офіс банку знаходиться у місті Дніпро. Установа володіє розгалуженою мережею, яка включає понад 1528 відділень та філій по всій країні, що забезпечує зручний доступ до фінансових послуг для клієнтів. Банк має значний кадровий потенціал — у ньому працює понад 20 тисяч співробітників, які забезпечують якісне обслуговування та реалізацію банківських продуктів.

У 2000 році банк розширив свої можливості, змінивши організаційно-правову форму на закрите акціонерне товариство. Це сприяло підвищенню його конкурентоспроможності та відкриттю нових перспектив у фінансовому секторі. У 2009 році АТ КБ «ПриватБанк» набув статусу публічного акціонерного товариства, що відповідало його стратегічним планам з розширення бізнесу та зміцнення позицій на ринку.

Значним досягненням банку стало запровадження у 2001 році системи «Приват24», яка суттєво трансформувала підходи до банківського обслуговування, надавши клієнтам доступ до фінансових операцій в онлайн-режимі. У 2002 році банк випустив мільйонну платіжну картку, а вже наступного року здобув міжнародне визнання від Western Union за відмінну якість обслуговування клієнтів.

Акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк» надає широкий спектр фінансових послуг, які класифікуються згідно з Класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД).

- 64.19 – Інші види грошового посередництва.
- 64.92 – Надання різних видів кредитів фізичним та юридичним особам, включаючи коротко- та довгострокове кредитування.
- 64.99 – Фінансові послуги, які не включають страхування та пенсійне забезпечення, зокрема обслуговування платіжних карток, грошові перекази та інші фінансові операції.
- 66.11 – Управління фінансовими ринками, що передбачає організацію грошових потоків та операцій з активами.
- 66.12 – Посередницькі послуги з операцій на фондовому ринку, зокрема брокерська та дилерська діяльність із цінними паперами або товарами.
- 66.19 – Додаткові фінансові послуги, включаючи фінансовий консалтинг, аналітику ринків та інші супутні операції [43].

Відповідність зазначеним видам економічної діяльності свідчить про широкий функціональний профіль банку, що дозволяє йому ефективно

реалізовувати комплекс фінансових операцій та адаптуватися до змін ринкового середовища.

Серед основних конкурентів банку на фінансовому ринку України можна виділити такі установи, як АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк», АТ «УкрСиббанк», АТ «Альфа-Банк» та інші фінансові компанії, що пропонують аналогічні послуги.

Станом на сьогодні «ПриватБанк» обслуговує понад 165 тисяч корпоративних клієнтів, 96 тисяч приватних підприємців та більше 5,6 мільйона рахунків фізичних осіб. Завдяки розвинутій мережі клієнти можуть користуватися банківськими послугами незалежно від свого місцезнаходження.

Банк активно співпрацює з міжнародними фінансовими установами, що забезпечує його клієнтам можливість здійснювати транскордонні платежі та фінансові операції швидко та надійно. Він підтримує кореспондентські відносини з провідними банками світу та виступає уповноваженим банком у реалізації кредитних програм Світового банку реконструкції та розвитку, Європейського банку реконструкції та розвитку та Українського економічного фонду.

Завдяки постійному вдосконаленню фінансових продуктів, впровадженню сучасних технологій та орієнтації на потреби клієнтів, АТ КБ «ПриватБанк» зберігає статус одного з найбільш стабільних і масштабних банків України.

Система управління АТ КБ «ПриватБанк» має багаторівневу побудову, що сприяє ефективному функціонуванню, оперативному ухваленню рішень та високому рівню обслуговування клієнтів. Така структура відповідає масштабам діяльності банку, враховуючи його розгалужену мережу та значний вплив на фінансовому ринку України та Східної Європи [38].

Верхній рівень управління представлений Головним офісом (Head-office), який здійснює стратегічне планування, розподіл ресурсів та контроль за діяльністю всієї установи. Цей підрозділ володіє господарською та адміністративною автономією і керується Правлінням банку, що визначає загальні напрями розвитку.

Середній рівень охоплює Middle-office, який включає головні регіональні управління, регіональні відділення та незалежні філії. Цей рівень забезпечує координацію роботи на регіональному рівні та сприяє реалізації загальної стратегії банку.

На базовому рівні розташований Front-office, що представлений мережею відділень. Саме тут відбувається безпосередня взаємодія з клієнтами, що дає змогу надавати повний спектр фінансових послуг, включаючи депозити, кредитування та платіжні операції.

Структура управління поєднує лінійно-функціональну модель із горизонтальними взаємозв'язками між підрозділами, що дозволяє ефективно розподіляти обов'язки та забезпечує злагоджену роботу банку. Такий підхід сприяє швидкому реагуванню на зміни ринкової ситуації, підтриманню високого рівня сервісу та досягненню стратегічних цілей [43].

На рисунку 2.1 представлено графічне відображення цієї багаторівневої структури, що забезпечує АТ КБ «ПриватБанк» стабільність та адаптивність у фінансовому секторі.

Рисунок 2.1 – Організаційна структура АТ КБ «ПриватБанк»

Джерело: складено автором

Організаційна структура АТ КБ «ПриватБанк» побудована на кількох основних елементах. До складу керівництва входять генеральний директор (президент) та виконавчі директори, які здійснюють загальне управління банком і приймають рішення стратегічного рівня.

Діяльність банку забезпечується департаментами та відділами, які відповідають за різні функціональні напрями. Серед них можна виділити фінанси, управління ризиками, інвестиції, інформаційні технології, маркетинг, управління персоналом та інші.

Банк має розгалужену регіональну структуру, що включає регіональні філії та відділення. Це дає змогу ефективно надавати банківські послуги клієнтам у різних регіонах. Для забезпечення безперебійної діяльності функціонують централізовані служби підтримки, які займаються логістикою, технічною підтримкою, адміністративними послугами та іншими аспектами операційної діяльності.

У банку діють комітети та ради, які відповідають за управління окремими напрямками, зокрема аудитом, ризиками, стратегією та іншими ключовими питаннями. Організаційна структура включає штаби, що функціонують при Голові Правління, Директорах Головних Регіональних Управлінь, Регіональних Управліннях і філіях.

Крім того, діяльність банку організована за принципом бізнес-дивізіонів, які спеціалізуються на обслуговуванні різних груп клієнтів або виконанні певних завдань. Стратегічні та тактичні рішення ухвалюються під керівництвом Голови Правління за участю колегіальних органів, зокрема Правління Банку, Стратегічного комітету, Кредитного комітету, Бюджетного комітету та Комітету з питань безпеки.

Організаційна структура сприяє ефективному функціонуванню банку та наданню широкого спектра послуг як в Україні, так і за її межами. Одним із головних пріоритетів є забезпечення фінансової стабільності, що є основою статутної діяльності. Важливу роль відіграє розвиток партнерських відносин із клієнтами, розширення спектра банківських послуг для юридичних і фізичних

осіб, а також підвищення їхньої якості. Особлива увага приділяється мінімізації ризиків, що сприяє зміцненню довіри до банку та його стабільному розвитку [45].

Одним із напрямів розвитку банку є залучення нових клієнтів серед фізичних та юридичних осіб, що дозволяє підтримувати стабільну ресурсну базу. Для цього впроваджуються інноваційні технології, розробляються нові продукти та послуги, що підвищує конкурентоспроможність банку. Крім того, банк прагне збільшувати дохідність, забезпечуючи надійне та безпечне обслуговування.

Розвиток банку спрямований на зміцнення його позицій у роздрібному сегменті ринку. Серед основних напрямів – розширення кредитування малого та середнього бізнесу, що передбачає збільшення його обсягів на 150%. Також заплановано придбання нових бізнесів, що має забезпечити додаткові надходження до 9,5 мільярда гривень.

Головна мета стратегії – створення операційно ефективного, конкурентоспроможного та фінансово стійкого банку, який гарантуватиме своєчасні виплати дивідендів і стане привабливим об'єктом для інвесторів. Важливим завданням є формування позитивного іміджу банку, готового до продажу або приватизації.

Стратегічні плани банку включають розробку сучасної бізнес-моделі, що поєднує ефективність, оптимізацію витрат і передові цифрові технології. Значна увага приділяється впровадженню цифрових рішень, які дозволять удосконалити процеси та підвищити якість послуг.

Окремий напрям – повернення коштів попереднім власникам, відновлення проблемних активів і підвищення ефективності управління. Передбачено досягнення прогнозованого чистого прибутку та забезпечення рентабельності власного капіталу на рівні понад 30 мільярдів гривень. Це стане можливим завдяки розвитку інноваційних продуктів і послуг, а також модернізації інформаційних технологій відповідно до міжнародних стандартів.

Банк також планує вдосконалити процеси кредитування, зробивши їх зручними та ефективними для клієнтів. Для цього передбачено розвиток ІТ-інфраструктури, яка відповідатиме міжнародним вимогам.

У структурі банку особливе місце займає бухгалтерія, яка відіграє ключову роль у фінансовому контролі та обліку. До її складу входять головний бухгалтер, його заступники, фахівці з податкового обліку, аудитори, спеціалісти з контролю витрат, аналітики та інші співробітники. Основними завданнями бухгалтерії є ведення фінансової документації, контроль за правильністю операцій, підготовка звітності, управління податковими платежами, аудит внутрішніх фінансових процесів. Відповідно до внутрішніх нормативних документів, кожен працівник бухгалтерії має чітко визначені обов'язки, що забезпечує ефективне функціонування банку та відповідність його фінансової діяльності законодавчим нормам [49].

Податкова політика АТ КБ «ПриватБанк» формується відповідно до чинного податкового законодавства України та внутрішніх регламентів банку. Вона спрямована на забезпечення належного рівня податкової дисципліни, оптимізацію податкових витрат і дотримання принципів прозорості та відповідальності. Ефективне управління податковими зобов'язаннями дозволяє банку підтримувати стабільність фінансових потоків і відповідати регуляторним вимогам.

Податкова політика банку охоплює ключові аспекти, зокрема розрахунок і сплату податків, взаємодію з податковими органами, управління податковими ризиками та використання податкових стимулів. До переліку податків, які сплачує банк, входять податок на прибуток, податок на додану вартість, податки із заробітної плати, місцеві збори та інші обов'язкові платежі.

Податок на прибуток є одним із основних платежів у банківському секторі. АТ КБ «ПриватБанк» здійснює його розрахунок відповідно до податкового кодексу, застосовуючи методи, що відповідають принципам бухгалтерського та податкового обліку. Оскільки зміни в законодавстві можуть впливати на податкове навантаження, банк постійно адаптує свої підходи до актуальних вимог.

Особливу увагу банк приділяє податку на додану вартість, який стосується низки банківських операцій, зокрема комісійних доходів і придбання послуг.

Оскільки не всі банківські операції підлягають оподаткуванню ПДВ, необхідний ретельний аналіз кожної операції для забезпечення правильного розрахунку та звітності.

Податкові зобов'язання щодо заробітної плати працівників також є важливою складовою фінансової політики банку. АТ КБ «ПриватБанк» забезпечує своєчасну сплату ЄСВ, ПДФО та військового збору, що сприяє виконанню соціальних гарантій держави перед працівниками.

Банк активно використовує інструменти податкового планування, щоб мінімізувати непродуктивні податкові витрати, водночас дотримуючись законодавчих норм. Це передбачає оптимізацію структури витрат, аналіз податкових пільг та впровадження ефективних моделей фінансового управління.

Дотримання податкової дисципліни є важливою складовою корпоративного управління банку. АТ КБ «ПриватБанк» підтримує прозорі відносини з податковими органами, своєчасно подає звітність та виконує всі податкові зобов'язання. Такий підхід сприяє зміцненню довіри з боку державних установ і партнерів.

Регуляторні вимоги та міжнародні стандарти також впливають на податкову політику банку. АТ КБ «ПриватБанк» дотримується рекомендацій міжнародних організацій щодо протидії ухиленню від оподаткування та забезпечення прозорості у фінансовій діяльності. Це особливо важливо в контексті співпраці з міжнародними фінансовими установами.

Ризики, пов'язані з податковими зобов'язаннями, включають зміни в законодавстві, можливі суперечки з податковими органами та вплив економічного середовища. АТ КБ «ПриватБанк» використовує механізми внутрішнього контролю та аудиту для мінімізації потенційних ризиків та забезпечення стабільності фінансових результатів.

Податкова політика АТ КБ «ПриватБанк» є невід'ємною частиною загальної стратегії фінансового управління. Раціональний підхід до оподаткування дозволяє банку своєчасно виконувати зобов'язання перед

державою, клієнтами та акціонерами, одночасно зберігаючи свою конкурентоспроможність у сфері фінансових послуг.

Облікова політика визначає принципи, методи та процедури ведення бухгалтерського обліку, враховуючи законодавчі вимоги, бухгалтерські стандарти та специфіку діяльності банку. Її основні елементи охоплюють методи оцінки активів і зобов'язань, критерії суттєвості облікової інформації, способи нарахування амортизації, правила визнання доходів і витрат, а також регламентовані підходи до зміни облікових методів [49].

Суттєвість облікової інформації визначається її впливом на економічні рішення користувачів фінансової звітності. Це поняття безпосередньо впливає на вибір методів оцінки та порядок формування фінансових результатів. Визначення рівня суттєвості обумовлює ступінь деталізації даних у фінансових звітах і податкових розрахунках, що впливає на розрахунок оподаткованого прибутку.

Затвердження принципів та методів обліку здійснюється керівництвом підприємства, яке несе відповідальність за відповідність обраних методів вимогам стандартів бухгалтерського обліку. Вибір конкретних підходів впливає на фінансовий результат підприємства, що може відобразитися в розрахунку податкових зобов'язань. Наприклад, застосування різних методів амортизації активів змінює величину витрат та, відповідно, податковий результат.

Зміни в обліковій політиці банку відображаються у фінансовій звітності у порядку, встановленому нормативними документами. Коригування може бути зумовлене змінами в законодавстві або зміною економічних умов діяльності підприємства. Важливою складовою є пояснення таких змін у примітках до фінансової звітності, що дає змогу користувачам фінансових даних коректно трактувати отриману інформацію.

Процес складання наказу про облікову політику включає опис основних принципів ведення бухгалтерського обліку, затвердження методів оцінки активів і зобов'язань, регламентування процедур розкриття інформації. Визначення цих

положень у внутрішньому нормативному документі забезпечує стабільність облікових процедур та їх відповідність законодавчим вимогам.

Вибір облікової політики впливає на податкове навантаження підприємства, оскільки визначає методику розрахунку фінансового результату, що використовується для оподаткування. Наприклад, застосування прямолінійного методу амортизації може призводити до рівномірного розподілу витрат у часі, тоді як метод зменшеного залишку дозволяє прискорити списання витрат у перші роки експлуатації активу, зменшуючи тим самим базу оподаткування.

Податкові наслідки вибору альтернативних елементів облікової політики є суттєвими для фінансового планування. Вибір методу оцінки запасів, зокрема FIFO або середньозваженої собівартості, може призвести до різних значень собівартості реалізованої продукції, що, у свою чергу, змінює оподатковуваний прибуток. Коригування методів обліку може вплинути на обсяги податкових відрахувань та розмір податкових зобов'язань [51].

Податкова політика акціонерних товариств формується з урахуванням облікової політики, оскільки саме бухгалтерські дані використовуються для розрахунку податкових платежів. Компанії можуть оптимізувати податкове навантаження, вибираючи облікові методи, що сприяють зменшенню бази оподаткування без порушення законодавчих вимог. Наприклад, облік витрат на ремонт основних засобів може здійснюватися як капітальні витрати або як поточні витрати, що впливає на рівень оподаткованого прибутку.

Зв'язок між обліковою та податковою політикою акціонерного товариства проявляється в процесі складання фінансової звітності, яка використовується як база для податкових розрахунків. Узгодження цих двох складових дозволяє підприємству забезпечити відповідність облікових даних податковим вимогам, мінімізуючи ризики податкових коригувань і штрафів. Це також дає можливість прогнозувати податкові платежі та планувати фінансові потоки з урахуванням податкових наслідків прийнятих рішень [44].

Таким чином, облікова політика є інструментом управління податковими зобов'язаннями, що дозволяє підприємству ефективно контролювати фінансові результати та оптимізувати податкове навантаження. Її формування повинно враховувати як внутрішні потреби компанії, так і податкові аспекти, щоб забезпечити стабільність фінансового стану та виконання зобов'язань перед державою.

Аналіз організації роботи бухгалтерської служби АТ КБ «ПриватБанк» свідчить про високий рівень структурованості та відповідність сучасним вимогам облікової політики. Впроваджені механізми внутрішнього контролю та автоматизації облікових процесів сприяють зменшенню фінансових ризиків і забезпечують точність фінансової звітності. Податкова політика банку базується на дотриманні чинного законодавства, що дозволяє йому ефективно управляти податковими зобов'язаннями та підтримувати фінансову стабільність.

Наступним питанням, яке потребує вивчення в межах даного дослідження, є оцінка податкового навантаження АТ КБ «ПриватБанк», а також виявлення напрямів протидії ухиленню від оподаткування доходів. Розгляд цих питань дозволить визначити чинники, що впливають на рівень податкових зобов'язань банку, та оцінити ефективність його фіскальної політики в умовах регуляторного середовища.

2.2 Оподаткування доходів АТ КБ «ПриватБанк» та оцінка його податкового навантаження

Оподаткування доходів АТ КБ «ПриватБанк» є частиною його загальної фінансової політики та здійснюється відповідно до вимог податкового законодавства України. У цьому процесі застосовуються положення Податкового кодексу, які визначають базу оподаткування, ставки, методичку розрахунку та порядок подання звітності. Зважаючи на масштаб діяльності

банку, визначення податкових зобов'язань є складним завданням, що передбачає аналіз доходів, витрат і можливих податкових пільг.

Джерелами доходів, що підлягають оподаткуванню, є процентні та комісійні надходження, прибуток від операцій з фінансовими активами та валютними операціями. Відповідно до законодавчих норм, зокрема статті 134 Податкового кодексу, базою для оподаткування є фінансовий результат перед оподаткуванням, розрахований відповідно до вимог бухгалтерського обліку з урахуванням податкових коригувань. Згідно зі статтею 136 ПКУ, ставка податку на прибуток для банківських установ складає 18%.

Оподатковуваний прибуток визначається шляхом внесення коригувань до фінансового результату перед оподаткуванням з урахуванням податкових різниць. Наприклад, якщо банк отримав фінансовий результат у розмірі 1 мільярда гривень, а податкові коригування, пов'язані з резервами на знецінення активів, збільшили його на 50 мільйонів, тоді оподатковуваний прибуток становитиме 1,05 мільярда гривень. Відповідно, сума податку дорівнюватиме 189 мільйонів гривень ($1,05 \text{ млрд} \times 18\%$).

Окрім податку на прибуток, банк також сплачує податки із заробітної плати співробітників. Наприклад, для працівника з окладом у 50 тисяч гривень податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) становитиме 9 тисяч гривень (18%), а військовий збір — 2500 гривень (5%).

Звітування щодо податків включає подання різних обов'язкових форм, кожна з яких має свої вимоги, строки та порядок подання.

Декларація з податку на прибуток підприємств є ключовим документом, у якому відображаються фінансові показники банку та визначається сума податкових зобов'язань. Вона подається щоквартально відповідно до вимог Податкового кодексу України. Разом із декларацією подається розрахунок податкових різниць, що дозволяє коригувати фінансовий результат відповідно до норм податкового законодавства. Це має особливе значення для банків, оскільки вони здійснюють специфічні коригування, зокрема щодо резервів на знецінення активів. Додатково до декларації додається фінансова звітність.

Декларація з податку на доходи фізичних осіб подається щомісяця до 20-го числа наступного місяця та містить інформацію про доходи, виплачені фізичним особам, утримані та сплачені суми податку на доходи, а також військового збору. Оскільки банк виконує функції податкового агента, він зобов'язаний своєчасно подавати цей звіт та здійснювати перерахування податкових платежів до бюджету.

Звіт щодо єдиного соціального внеску подається щомісяця та містить дані про нарахування і сплату внесків на соціальне страхування. У ньому зазначаються розмір внесків, категорії застрахованих осіб та база для нарахування. Правильне заповнення цього звіту гарантує вчасне перерахування коштів до фондів соціального страхування.

Податкова декларація з податку на додану вартість складається та подається щомісяця. У цьому документі відображаються обсяги операцій, що підлягають оподаткуванню, сума нарахованого ПДВ, податковий кредит, а також розраховується сума податку до сплати або відшкодування. Хоча більшість банківських операцій не підлягає оподаткуванню ПДВ, деякі види діяльності, зокрема здача нерухомості в оренду чи продаж майна, підпадають під дію цього податку.

Окрім основних податкових декларацій, банк може подавати додаткові звіти залежно від своєї діяльності. Наприклад, розрахунок екологічного податку, якщо банк має об'єкти, що здійснюють викиди забруднюючих речовин, або декларацію з податку на нерухоме майно у випадку володіння об'єктами, що підлягають оподаткуванню.

Своєчасне та коректне подання всіх форм звітності є необхідною умовою для дотримання податкового законодавства, уникнення штрафів і забезпечення прозорості фінансової діяльності банку.

Несвоєчасне подання податкової звітності тягне за собою фінансові санкції. Згідно зі статтею 120 Податкового кодексу України, у разі неподання або запізненого подання податкової декларації накладається штраф у розмірі 170 грн за кожен випадок. Якщо таке порушення відбувається повторно протягом року,

сума штрафу збільшується до 1 020 грн. Якщо у звіті містяться недостовірні дані, штраф може сягати 5% від суми нарахованого податку. Крім того, при несвоєчасній сплаті податкових зобов'язань нараховується пеня відповідно до статті 129 ПКУ [52].

Станом на 1 січня 2024 року АТ КБ «ПриватБанк» мав 8 філій і 1200 відділень по Україні, а також одну філію на Кіпрі. Порівняно з 2021 роком, коли працювало 20 філій і 1475 відділень, кількість підрозділів зменшилася. Попри це, банк продовжує активно працювати в усіх регіонах, окрім тимчасово окупованих територій.

У період воєнного стану АТ КБ «ПриватБанк» ефективно співпрацює з міжнародними благодійними організаціями через технологічну платформу PrivatMoney. Серед його партнерів – Агентство ООН у справах біженців в Україні, Міжнародний комітет Червоного Хреста, Товариство Червоного Хреста та організація «Людина в Біді». Це партнерство сприяє прозорості фінансових транзакцій і забезпечує швидке надання допомоги українцям, які її потребують.

Як фінансова установа, що належить до критичної інфраструктури, АТ КБ «ПриватБанк» відіграє важливу роль у забезпеченні економічної стабільності. Він є одним із найбільших кредиторів країни та суттєвим платником податків і дивідендів до державного бюджету. Після націоналізації у 2016 році та подальшої докапіталізації на 155 млрд грн банк вже перерахував державі 168,3 млрд грн у вигляді податку на прибуток і дивідендів.

У 2023 році його прибуток до оподаткування більш ніж удвічі перевищив показник 2022 року, що стало можливим завдяки зростанню довіри клієнтів і поступовому відновленню економічної активності. Стійкі фінансові результати підтверджують стратегічний курс банку на довгострокову стабільність. Важливо, що навіть у кризові періоди банк зберігає прибутковість, що дозволяє йому продовжувати кредитування бізнесу, підтримувати продовольчу безпеку та сприяти економічному відновленню країни.

За результатами 2023 року АТ КБ «ПриватБанк» підтримував високий рівень капіталізації відповідно до вимог Національного банку України. На кінець

року його регулятивний капітал становив 64,8 млрд грн, а норматив адекватності капіталу досяг 21,75%, що більш ніж удвічі перевищує мінімально встановлений рівень у 10%.

Ліквідність банку також залишалася стабільно високою. Станом на 31 грудня 2023 року коефіцієнт покриття ліквідністю для всіх валют (LCRBB) становив 462,8%, а для іноземної валюти (LCRIB) – 266,1%. Обидва показники суттєво перевищували мінімальне допустиме значення в 100%, що свідчить про надійність і фінансову стійкість банку.

Аналіз фінансових результатів банку за 2021–2023 роки дозволяє простежити зміни у структурі його активів. У 2022 році активи банку зросли на 142,4 млрд грн (34,97%) у порівнянні з попереднім роком, а у 2023 році збільшилися ще на 136,9 млрд грн (24,91%) (Додаток А).

Збільшення активів у 2022 році відбулося завдяки кільком ключовим факторам. Значно зросла вартість цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю, – на 73,9 мільярда гривень. Також збільшилися кошти, розміщені в інших банках, – на 34,4 мільярда гривень. Окрім того, зросла вартість цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, – на 14,8 мільярда гривень.

Ці результати свідчать про активну інвестиційну діяльність банку та ефективне управління ліквідністю, що сприяє його фінансовій стабільності та здатності адаптуватися до змін у економічному середовищі.

У 2023 році спостерігалось значне зростання активів, зумовлене кількома ключовими факторами. Найбільше збільшення відбулося в категорії «Грошові кошти та їх еквіваленти», де приріст склав 39,08 мільярда гривень. Також суттєво зросли обсяги цінних паперів – на 33,56 мільярда гривень. Крім того, помітне збільшення зафіксовано в статті «Цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід», де приріст становив 27,55 мільярда гривень.

Протягом 2021–2023 років банк демонстрував стабільне розширення кредитного портфеля. У 2022 році, порівняно з 2021-м, його обсяг зріс на 1,16

млрд грн (1,66%). У 2023 році темпи зростання суттєво прискорилися, що призвело до збільшення кредитного портфеля на 24,28 млрд грн (34,03%).

Водночас, з огляду на воєнний стан у 2022 та 2023 роках, банк дотримувався консервативної стратегії управління активами, віддаючи перевагу інвестуванню в цінні папери з нижчим рівнем ризику. Хоча такі вкладення є менш прибутковими порівняно з кредитними операціями, вони сприяли зниженню ризиків та підвищенню фінансової стабільності установи.

Однією з ключових характеристик кредитного портфеля банку залишається високий рівень непрацюючих кредитів (NPL). У 2021 році цей показник становив 69,9%, у 2022 році – 69,2%, а у 2023 році знизився до 63%. Незважаючи на поступове скорочення, значний рівень NPL обумовлений впливом війни та нестабільною економічною ситуацією. Це, своєю чергою, вимагає від банку збільшення резервів під очікувані кредитні збитки.

З аналізу фінансових звітів АТ КБ «ПриватБанк» за останні три роки чітко видно, що інвестиції в цінні папери відіграють ключову роль у структурі його активів. Найбільшу частку протягом цього періоду займали цінні папери, оцінені за справедливою вартістю через інший сукупний дохід. Хоча їхня частка дещо зменшилася з 2021 по 2023 рік, вони все одно залишаються основним активом банку.

Також варто відзначити зростання частки цінних паперів, оцінених за амортизованою собівартістю, у 2023 році. Це свідчить про те, що банк активно інвестує в різні види цінних паперів, адаптуючись до змін на фінансовому ринку.

Загалом, структура активів П АТ КБ «ПриватБанк» відображає його стратегію управління ризиками та прагнення до диверсифікації інвестиційного портфеля.

Кредитний портфель банку посідає лише третю позицію серед активів. У 2023 році його частка збільшилася на 0,95 в.п., досягнувши 13,93%. Водночас банк продовжує надавати перевагу операціям із цінними паперами, оскільки вони забезпечують вищий рівень надійності в умовах економічної нестабільності.

Протягом 2021-2023 років АТ КБ «ПриватБанк» демонстрував стабільне зростання своїх пасивів. Особливо помітне збільшення спостерігалось у 2022 та 2023 роках, що свідчить про активне залучення коштів. Головним чинником цього зростання стало збільшення обсягу зобов'язань, зокрема коштів клієнтів.

Варто відзначити, що динаміка власного капіталу банку була нерівномірною. У 2022 році спостерігалось його зменшення, що було пов'язано зі зміною структури власного капіталу. Однак у 2023 році власний капітал знову зріс завдяки скороченню непокритого збитку, що стало можливим завдяки отриманому прибутку. При цьому статутний капітал банку залишався незмінним протягом усього періоду.

Отже, можна зробити висновок, що АТ КБ «ПриватБанк» демонструє стабільне зростання пасивів, що свідчить про довіру клієнтів та ефективно залучення коштів. Водночас динаміка власного капіталу відображає зміни у фінансовому стані банку, що потребують уважного аналізу.

Незважаючи на складні макроекономічні умови, спричинені війною, АТ КБ «ПриватБанк» продовжував працювати з прибутком. У 2023 році його чистий прибуток зріс на 24,75%, досягнувши 37,8 млрд грн, тоді як прибуток до оподаткування збільшився більш ніж удвічі – до 72,8 млрд грн.

Аналіз діяльності П АТ КБ «ПриватБанк» за 2021–2023 роки засвідчує його високу стійкість, ефективність та здатність адаптуватися до складних умов. У 2024 році банк планує зосередитися на оптимізації сервісних процесів і вдосконаленні ціннісної пропозиції. Це сприятиме зміцненню його лідерських позицій у різних сегментах ринку. Крім того, важливим напрямом розвитку стане розширення продуктової лінійки та впровадження інноваційних технологій, зокрема рішень на основі штучного інтелекту.

Ефективне управління прибутковістю банку базується на його детальному аналізі. Важливо оцінювати динаміку фінансових показників, визначати структуру, особливості використання та розподілу прибутку за минулі періоди. Також, враховуючи зміни у податковій політиці та вплив негативних факторів, спричинених воєнною агресією росії, необхідно розробити заходи для

підвищення ефективності процесу формування прибутку АТ КБ «ПриватБанк».

У 2022 році АТ КБ «ПриватБанк» продемонстрував значний чистий прибуток, хоча він і був дещо меншим, ніж у попередньому році. Проте, навіть з цим зниженням, банк залишався лідером серед українських банків за фінансовими результатами, перевищуючи загальний прибуток усієї банківської системи країни.

У 2023 році прибутковість АТ КБ «ПриватБанк» значно зросла. Прибуток до оподаткування збільшився більш ніж удвічі, що свідчить про ефективну діяльність банку. Однак, через підвищення ставки податку на прибуток, чистий прибуток був меншим, ніж міг би бути. Значна частина прибутку була спрямована до державного бюджету у вигляді дивідендів та податку на прибуток.

Отже, АТ КБ «ПриватБанк» демонструє стабільну прибутковість, залишаючись одним з ключових гравців на українському фінансовому ринку. Незважаючи на зовнішні економічні фактори, банк продовжує показувати високі результати.

Фінансові показники банку формувалися під впливом кількох ключових чинників, зокрема зростання кредитного та депозитного портфеля, змін в макроекономічному середовищі. Вагому роль відіграло також збільшення обсягу транзакцій клієнтів, особливо безготівкових розрахунків, які стали зручнішим і безпечнішим способом оплати. Додатково на фінансовий результат позитивно вплинуло ефективне управління операційними витратами в умовах інфляційного тиску у 2022–2023 роках.

Додатковим фактором, що вплинув на прибутковість банку, стала переоцінка активів. Коливання офіційного курсу гривні до долара США наприкінці року, спричинені частковою лібералізацією валютного ринку, призвели до збитків від переоцінки валютної позиції. Однак ці втрати були частково компенсовані позитивною переоцінкою індексованих облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП).

Зміна вартості таких цінних паперів залежала від кількох факторів, зокрема від коливань валютного курсу, інфляційних очікувань та підвищення процентних ставок на фінансових ринках. Це свідчить про значний вплив макроекономічних умов на фінансові результати банку.

Аналіз фінансових показників АТ КБ «ПриватБанк» за період з 2021 по 2023 роки розкриває цікаву картину змін у його доходах та витратах. Протягом цих років банк демонстрував стабільне зростання процентних доходів. Це свідчить про активну роботу банку з кредитними та інвестиційними операціями.

Водночас, динаміка процентних витрат була більш мінливою. У 2022 році спостерігалось їхнє значне скорочення, але вже наступного року вони знову зросли. Це може бути пов'язано зі змінами в обліковій ставці Національного банку України та умовами залучення коштів.

Чистий процентний дохід, який є різницею між процентними доходами та витратами, демонстрував стабільне зростання протягом усього періоду. Це свідчить про ефективне управління процентними ставками з боку банку.

Щодо комісійних доходів, то вони зазнали певного зниження у 2022 році, що, ймовірно, було пов'язано з тимчасовими труднощами, спричиненими війною, зокрема втратою частини відділень. Однак, у 2023 році банк зміг відновити цей показник, що свідчить про адаптивність та стійкість його бізнес-моделі.

Протягом 2021-2023 років АТ КБ «ПриватБанк» демонстрував тенденцію до збільшення комісійних витрат. Це може бути пов'язано з розширенням спектру послуг, що надаються банком, або з підвищенням тарифів на існуючі послуги.

Особливо варто відзначити значне зростання торговельного доходу у 2023 році. Це свідчить про те, що банк активно використовує операції з цінними паперами та валютними інструментами для управління ризиками. В умовах економічної нестабільності, спричиненої війною, такі операції дозволяють банку

диверсифікувати свої активи та знизити кредитні ризики.

Іншими словами, банк активно використовував можливості, що надаються ринком цінних паперів і валют, для того, щоб зменшити ризики, пов'язані з кредитуванням, в умовах, коли економіка переживала складні часи.

Адміністративні витрати зростали пропорційно рівню інфляції, що не мало суттєвого впливу на загальну ефективність банку. Водночас ключовим фактором скорочення прибутку у 2022 році стало істотне збільшення відрахувань до резервів – на 286,5%, що було спричинене зростанням кредитного ризику.

Аналіз структури доходів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021–2023 роки показує, що основну їх частину стабільно формували процентні доходи. У 2021 році їх частка становила 70,39% від загального обсягу, у 2022 році вона знизилася до 59,65%, проте у 2023 році знову зросла до 65,17%. Попри домінуюче значення процентних доходів, у 2022 році спостерігалось тимчасове скорочення, яке у 2023 році змінилося на зростання (Додаток Г).

Водночас чистий процентний дохід залишався головним джерелом прибутковості банку, стабільно перевищуючи половину загального обсягу доходів. Це свідчить про ефективність процентної політики банку та його здатність адаптуватися до змін ринкових умов.

Щоб краще зрозуміти, звідки АТ КБ «ПриватБанк» отримує прибуток, потрібно розкласти його доходи та витрати на складові частини. Це дозволить побачити, які саме напрямки діяльності приносять найбільше грошей, а які – навпаки. Наприклад, можна окремо подивитися на дохід від процентів за кредитами, дохід від комісій за послуги, дохід від операцій з цінними паперами та інше.

У 2022 році банк змушений був відкласти велику суму грошей у резерви, щоб покрити можливі збитки. Це негативно вплинуло на загальний прибуток. Але вже у 2023 році ситуація покращилася: банк відкладав менше грошей у резерви, тому прибуток до оподаткування значно зріс.

Таблиця 2.1 - Динаміка та структура прибутку АТ КБ «ПриватБанк» у 2021–2023 рр., млн. грн

Показник	Сума			Структура, %			Відхилення	
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
Чистий процентний дохід	29316919	39917417	59620969	1268,84	2333,83	81,94	+10600498	+19703552
Чистий дохід від комісійних операцій	23217303	20439858	24438766	588,63	930,16	33,59	-2777444	+3998908
Чистий торговельний дохід	-3390441	9504922	13756206	-422,03	952,16	18,90	+12895363	+4251284
Фінансовий результат від інших операцій	-25474601	-35190211	-25050681	-1335,44	-4116,15	-34,43	-9715611	+1200734
Прибуток до оподаткування	35067108	34671985	72765259	100	100		-395123	+38093274
Чистий прибуток	35050411	30197968	37764685	-	-		-4852443	+7566717

Джерело: складено автором

Далі проаналізуємо показники прибутковості АТ КБ «ПриватБанк» у 2021–2023 роках (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 - Динаміка показників прибутковості АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 рр

Показники	Роки			Абсолютне відхилення	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
Ефективність витрат, %	220,85	78,31	130,80	-142,54	+52,49
Рентабельність прибуткових активів, %	68,81	41,24	37,16	-27,57	-4,08
Доходність активів (ROA), %	8,61	5,49	5,50	-3,12	+0,01
Рентабельність власного капіталу, %	17,01	14,65	18,33	-2,36	+3,68
Окупність капіталу (ROE), %	52,62	52,26	44,51	-0,36	-7,75
Чистий прибутковий коефіцієнт	99,95	87,10	51,90	-12,85	-35,2
Рівень податкового навантаження на прибуток	0,05	12,90	48,10	+12,85	+35,2
Чиста процентна маржа, %	7,20	7,26	8,68	+0,06	+1,42

Джерело: складено автором

Щоб зрозуміти, наскільки ефективно банк використовує свої гроші, потрібно подивитися на рентабельність витрат. Цей показник показує, скільки прибутку приносить кожна гривня, витрачена банком. У 2020 році АТ КБ «ПриватБанк» показав дуже високий результат, але потім цей показник знизився. Однак у 2023 році ефективність банку знову зросла.

Ще один важливий показник – рентабельність активів. Він показує, наскільки добре банк використовує свої ресурси. Для банків важливо, щоб цей показник був вищим за 1%. АТ КБ «ПриватБанк» протягом останніх років стабільно показує результат вищий за цей рівень.

Рентабельність дохідних активів, яка оцінює ефективність використання активів, що приносять дохід, мала тенденцію до зниження: у 2021 році становила 68,81%, у 2022 році – 41,24%, а у 2023 році – 37,16%. Це свідчить про поступове зменшення прибутковості активів.

Рентабельність власного капіталу (ROE) визначає рівень прибутковості інвестицій у банк. Мінімально допустиме значення для банківського сектору становить 15%, і в період з 2021 по 2023 рік АТ КБ «ПриватБанк» стабільно перевищував цей рівень.

Рентабельність статутного капіталу відображає ефективність використання коштів, вкладених акціонерами. Динаміка цього показника відповідала загальним тенденціям рентабельності: у 2023 році він досяг найвищого значення – 18,33%, тоді як у 2022 році був найнижчим – 14,65%.

Коефіцієнт оподаткування прибутку показує частку податкових витрат у загальній структурі прибутку до оподаткування. У 2021–2023 роках цей показник зростав, досягнувши максимуму у 2023 році через підвищення податкового навантаження до 50%.

Чиста процентна маржа визначає співвідношення між чистим процентним доходом та загальними активами банку. Для стабільного функціонування банку цей показник має перевищувати 4,5%. АТ КБ «ПриватБанк» демонстрував високий рівень маржі: у 2021 році – 7,2%, у 2022 році – 7,26%, а у 2023 році – 8,68%, що свідчить про ефективне управління активами.

Отже, аналіз рентабельності АТ КБ «ПриватБанк» за 2021–2023 роки свідчить, що всі основні показники залишаються в межах допустимих норм. Незважаючи на складні економічні умови, викликані війною, банк продовжує зберігати фінансову стійкість і підтримувати високий рівень прибутковості.

Наступним питанням, яке потребує розгляду, є оцінка податкового навантаження АТ КБ «ПриватБанк» та визначення заходів, спрямованих на

запобігання ухиленню від сплати податків, що є особливо актуальним у сучасних умовах регулювання фінансового сектору.

2.3 Податкові ризики АТ КБ «ПриватБанк» та напрями протидії ухиленню від оподаткування доходів

Податкові ризики для акціонерного товариства, зокрема для АТ КБ «ПриватБанк», можуть виникати внаслідок низки факторів, пов'язаних із чинним законодавством, особливостями фінансових операцій, контролем з боку державних органів, а також можливими прогалинами в податковому плануванні та адмініструванні.

Одним із найзначніших податкових ризиків є ризик неправильного декларування доходів, що може виникнути через зміни у законодавстві, неоднозначність трактування норм Податкового кодексу України або складність у визначенні бази оподаткування для окремих видів банківських доходів. Банк, як суб'єкт господарювання, отримує прибутки з різних джерел, включаючи процентні доходи, комісійні винагороди, операції з валютними цінностями, інвестиційні операції. Визначення точного обсягу доходів для оподаткування може бути складним, особливо якщо йдеться про інноваційні фінансові продукти або специфічні послуги, які підпадають під нові регуляторні вимоги.

Ризики можуть також виникати через некоректний підхід до обліку витрат, які впливають на зменшення бази оподаткування. До них належать операційні витрати, нарахування резервів під кредитні ризики, інвестиційні витрати, що підлягають амортизації, та інші статті, які можуть мати суперечливе трактування з боку податкових органів. Неправильне відображення таких витрат може призвести до нарахування додаткових податкових зобов'язань, штрафних санкцій та необхідності коригування фінансової звітності.

Ще одним значущим фактором є відповідність вимогам щодо податку на додану вартість. У банківській діяльності певні послуги підлягають оподаткуванню ПДВ, тоді як інші – звільнені від цього податку. Помилки у класифікації операцій можуть спричинити претензії з боку податкових органів, а також фінансові санкції та необхідність здійснення донарахувань.

Окремо варто розглянути ризик дотримання норм трансфертного ціноутворення, якщо банк здійснює операції з пов'язаними особами або має дочірні компанії за кордоном. Невідповідність вимогам законодавства щодо обґрунтування ринкових цін може призвести до необхідності додаткових податкових платежів, штрафів та посиленої уваги з боку податкових органів.

Податкові перевірки, які проводилися на підприємстві, виявили певні недоліки у податковому обліку та адмініструванні. Серед найбільш суттєвих порушень, зафіксованих під час таких перевірок, можна виокремити неточності у розрахунку податкового зобов'язання з податку на прибуток, що виникли внаслідок неоднозначного трактування окремих норм законодавства та недостатнього контролю за правильністю податкових розрахунків. Податкові органи також виявили випадки несвоєчасного нарахування та сплати податкових платежів, що стало підставою для застосування фінансових санкцій [51].

За результатами перевірок банк здійснив комплекс заходів, спрямованих на усунення виявлених порушень та мінімізацію податкових ризиків у подальшому. Були переглянуті підходи до ведення податкового обліку, проведені внутрішні аудити для виявлення можливих слабких місць у фінансовій звітності та оподаткуванні. Крім того, банк розробив та впровадив удосконалені механізми контролю за розрахунком податків, що включають використання автоматизованих систем обліку та більш ретельну перевірку звітності перед її поданням до контролюючих органів.

Значну увагу приділено навчанню персоналу, відповідального за податковий облік, для підвищення їхньої обізнаності щодо актуальних змін у законодавстві та вимог податкового регулювання. Запроваджено більш тісну співпрацю з фахівцями у сфері податкового права, що дозволяє швидко

реагувати на зміни нормативної бази та адаптувати стратегію банку відповідно до актуальних вимог.

Комплексний підхід до аналізу податкових ризиків та їх мінімізації сприяє не лише підвищенню прозорості фінансової діяльності банку, а й зниженню ймовірності нарахування додаткових податкових зобов'язань та штрафів. Впровадження сучасних технологій у сфері податкового адміністрування та суворий контроль за дотриманням податкових норм забезпечують стабільність у виконанні зобов'язань перед державою та підтримку належного рівня фінансової дисципліни.

Оцінюючи особливості системи оподаткування в АТ КБ «ПриватБанк», варто розглянути можливість впровадження ефективного механізму управління податковими зобов'язаннями на основі збалансованих показників (Balanced Scorecard, BSC). Такий підхід дозволяє не лише оцінити фінансові наслідки податкового навантаження, а й оптимізувати процеси сплати податків, забезпечуючи відповідність законодавчим вимогам і мінімізацію ризиків. Концепція BSC охоплює чотири ключові напрями оцінювання: фінансовий аспект, роботу з клієнтами, внутрішні бізнес-процеси та розвиток персоналу.

Адаптація цієї системи в АТ КБ «ПриватБанк» дозволить підвищити податкову ефективність, зменшити ризики податкових перевірок і забезпечити відповідальне ведення податкової політики. Фінансова складова передбачає аналіз впливу податкового навантаження на прибуток банку та розробку стратегій оптимізації сплати податків відповідно до законодавства. Напрямок роботи з клієнтами має включати прозорість податкових платежів і підвищення рівня податкової грамотності як співробітників, так і клієнтів банку. Внутрішні бізнес-процеси потребують вдосконалення методів розрахунку та сплати податків, зокрема через автоматизацію процесів. Аспект навчання та розвитку персоналу передбачає підвищення кваліфікації співробітників у сфері податкового планування та дотримання податкового законодавства [55].

Фінансовий аспект відіграє ключову роль у системі BSC, адже правильне управління податковими платежами впливає на загальну прибутковість банку.

Основна мета – досягнення балансу між податковими зобов'язаннями та фінансовою стійкістю, що є критично важливим в умовах економічної нестабільності.

Зважаючи на складну економічну ситуацію, особливу увагу слід приділити зменшенню податкового навантаження за рахунок легальних методів оптимізації – ефективного використання податкових пільг, перегляду підходів до обліку витрат та вдосконалення механізму сплати податків. У 2022–2023 роках АТ КБ «ПриватБанк» зіткнувся зі зростанням податкових витрат, що стало наслідком змін у законодавстві та загального збільшення податкового тиску. Однак застосування стратегій оптимізації, наведених у таблиці 2.3, дозволить скоротити податкові витрати без порушення норм законодавства [54].

Реалізація цих заходів сприятиме зменшенню фінансового навантаження на банк та підвищенню його конкурентоспроможності, що є особливо актуальним в умовах воєнного стану.

Таблиця 2.3 - Шляхи оптимізації оподаткування АТ КБ «Приватбанк» в умовах воєнного стану

Шляхи оптимізації оподаткування	Характеристика
1. Оптимізація податкових витрат	Використання податкових пільг та спеціальних режимів оподаткування, передбачених законодавством. Перегляд структури витрат для законного зменшення податкових зобов'язань (наприклад, врахування витрат на модернізацію ІТ-систем як таких, що підлягають податковому кредиту).
2. Перегляд витрат на персонал у контексті оподаткування	Оптимізація податкового навантаження на фонд оплати праці через використання ефективних схем оподаткування винагороди персоналу. Переведення частини співробітників на аутсорсинг, що дозволяє мінімізувати податкові витрати.
3. Економія на податкових зобов'язаннях через управління активами	Оптимізація оподаткування активів банку шляхом їх правильної оцінки та класифікації. Використання можливостей податкового кредиту на амортизацію основних засобів.
4. Управління податковими ризиками та планування	Запровадження ефективної системи податкового контролю для уникнення штрафних санкцій. Розробка прогнозів податкового навантаження та його інтеграція у фінансове планування банку.
5. Використання цифрових технологій для податкової звітності	Автоматизація процесів податкового обліку та звітності для зменшення помилок і штрафів. Впровадження програмного забезпечення для моніторингу податкових платежів у режимі реального часу.
6. Ефективне використання податкових стимулів	Використання державних програм підтримки бізнесу, що передбачають податкові пільги. Оптимізація підходів до оподаткування прибутку для максимального використання можливих відстрочок або знижень податкових ставок.

Джерело: складено автором

У процесі реалізації податкової стратегії, передбаченої збалансованою системою показників, менеджмент банку стикається з вибором між оптимізацією податкових платежів для забезпечення довгострокової фінансової стійкості або фокусом на зниженні поточних податкових зобов'язань. Перший підхід передбачає застосування стратегічного податкового планування та використання податкових пільг, що сприяє зміцненню позицій банку в майбутньому. Водночас концентрація лише на мінімізації поточних податків може дати короткострокові фінансові переваги, але не гарантує сталого розвитку. Оптимальним рішенням є пошук балансу між законним зменшенням податкового навантаження в короткостроковій перспективі та створенням умов для стабільності в довгостроковому періоді.

Клієнтська складова у структурі BSC у контексті податкового управління передбачає підвищення прозорості податкових платежів та використання механізмів, що сприяють податковій оптимізації як для самого банку, так і для його клієнтів. Наприклад, розширення спектра банківських послуг, що дають можливість застосовувати пільгові режими оподаткування, може позитивно вплинути на податкове навантаження. Витрати на реалізацію таких програм можуть зростати у короткостроковій перспективі, але згодом вони забезпечать збільшення клієнтської бази та доходів банку [46].

Складова, пов'язана з бізнес-процесами, має на меті оптимізацію податкового обліку та вдосконалення механізмів податкової звітності. Автоматизація податкових розрахунків, запровадження сучасних цифрових інструментів для обліку податкових зобов'язань і моніторингу змін у податковому законодавстві сприятиме зниженню ризику податкових помилок і штрафних санкцій.

Компонент навчання та розвитку персоналу спрямований на підвищення рівня податкової грамотності співробітників банку, що є важливим чинником для ефективного податкового планування. Освіта в цій сфері сприяє правильному застосуванню податкового законодавства, мінімізації податкових ризиків та підвищенню ефективності податкових рішень банку. Впровадження програм

навчання щодо використання податкових пільг, правильного ведення документації та звітності дозволить мінімізувати ймовірність податкових штрафів та зменшити зайві витрати.

Завершальним етапом впровадження податкової стратегії в межах BSC є встановлення чіткої відповідальності за виконання податкових зобов'язань на рівні всього банку, його підрозділів та окремих працівників. Використання ключових показників ефективності (KPI) у сфері податкового планування дозволяє постійно контролювати стан виконання податкових завдань та оперативно реагувати на зміни законодавства чи фінансових умов [51].

Таким чином, збалансована система показників забезпечує комплексний підхід до управління податковими зобов'язаннями банку, інтегруючи податкову політику в загальну стратегію розвитку. Це особливо актуально в умовах фінансової нестабільності, коли ефективне управління податковими витратами є критичним чинником стабільності та конкурентоспроможності банку.

ВИСНОВКИ

У роботі розглянуто питання оподаткування доходів у банківській сфері, зокрема економічну сутність доходу як об'єкта оподаткування. Аналіз показав, що доходи банків формуються за рахунок різних джерел, включаючи процентні доходи, комісійні надходження, операції з цінними паперами та валютні операції. Визначено, що для правильного оподаткування важливе чітке трактування доходу з урахуванням чинного законодавства та міжнародних стандартів фінансової звітності.

Розглянуто нормативно-правове регулювання оподаткування доходів банків, зокрема вимоги Податкового кодексу України, нормативні документи Національного банку України та міжнародні стандарти, які регулюють фінансову діяльність. З'ясовано, що сучасна система оподаткування банків базується на принципах прозорості та контролю, проте існують певні шпаринки, які можуть використовуватись для мінімізації податкових зобов'язань.

Проаналізовано типології ухилення від оподаткування в банківській сфері. Встановлено, що банки можуть використовувати різні механізми, включаючи маніпулювання фінансовою звітністю, схеми трансфертного ціноутворення, операції через офшорні компанії, заниження оподатковуваного прибутку та приховування реального фінансового стану. Виявлено, що подібні практики можуть мати негативні наслідки як для економіки країни, так і для стабільності самого банківського сектору.

Досліджено податкову політику АТ КБ «ПриватБанк», включаючи організацію бухгалтерського обліку, принципи ведення фінансової звітності та методи визначення податкових зобов'язань. У процесі аналізу виявлено, що банк дотримується вимог податкового законодавства, проте має певні особливості в податковому плануванні, що дозволяють оптимізувати витрати.

Оцінено податкове навантаження на банк, зокрема розраховано співвідношення податкових платежів до загального обсягу доходів та прибутку.

Зроблено висновок, що рівень податкового навантаження АТ КБ «ПриватБанк» є достатньо високим, що вимагає ефективних методів управління податковими ризиками.

Виявлено ключові ризики ухилення від оподаткування в банківській сфері. Досліджено схеми, які можуть використовуватись для зменшення податкових зобов'язань, та оцінено їхню ефективність і потенційні наслідки для банківської системи. Визначено, що основними причинами ухилення є високий рівень податкового навантаження, недосконалість контролюючих механізмів та наявність законодавчих прогалин.

Проаналізовано механізми протидії ухиленню від оподаткування, які застосовуються як на рівні державних органів, так і в межах внутрішнього контролю банку. Виявлено, що держава впроваджує нові підходи до регулювання фінансового сектору, включаючи автоматизацію податкового контролю, обмін податковою інформацією з міжнародними партнерами та посилення санкцій за порушення податкового законодавства.

Запропоновано напрями вдосконалення податкової політики банку. Розглянуто можливість покращення системи внутрішнього контролю, запровадження цифрових технологій у податковий облік та підвищення рівня прозорості фінансових операцій. Визначено, що ефективна податкова стратегія сприятиме не лише зменшенню податкових ризиків, а й покращенню фінансової стабільності банку.

Обґрунтовано необхідність удосконалення податкового законодавства, спрямованого на мінімізацію можливостей для ухилення від оподаткування в банківській сфері. Розглянуто міжнародний досвід та можливість його адаптації в Україні. Зроблено висновок, що гармонізація податкової політики з європейськими стандартами сприятиме підвищенню рівня довіри до банківської системи та забезпечить стабільний розвиток фінансового сектору країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврамчук Л.А., Веремійчук К.С. Роль прибутку як внутрішнього джерела розвитку банків в умовах ринкової економіки. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2022. № 22. С. 46-51. URL: https://www.researchgate.net/publication/366128901_ROL_PRIIBUTKU_AK_VNU_TRISNOGO_DZERELA_ROZVITKU_BANKIV_V_UMOVAN_RINKOVOI_EKO_NOMIKI (дата звернення: 01.03.2025).
2. Базилевич В. Д. Податкова система : підручник. Київ : Знання, 2016. 678 с.
3. Балабанов І. Тіньова економіка та ухилення від оподаткування. *Фінанси України*. 2020. № 8. С. 45–52.
4. Банківські операції: в схемах, таблицях, коментарях : навч. посібник./ уклад. : О.М. Гладчук, І.Я. Ткачук, В.М. Харабара. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 208 с.
5. Бураковський І. В. *Реформування податкової політики України: виклики та перспективи*. Київ : Центр економічних досліджень, 2019. 314 с.
6. Василик О. Д. *Теорія податків і податкової політики*. Київ : НІСД, 2018. 423 с.
7. Волкова Н. І., Довгань Р. С. Управління фінансовими результатами банку в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. №56. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3080/3003> (дата звернення: 02.03.2025).
8. Герасименко О. О. Прямі та непрямі податки у банківському секторі. *Банківська справа*. 2021. № 2. С. 12–18.
9. Гетьман О. О., Бесчастний В. М. *Оподаткування підприємств : підручник*. Київ : Центр учбової літератури, 2020. – 384 с.
10. Данилишин Б. Банківська система демонструє високі показники адекватності капіталу на фоні окремих негативних тенденцій в економіці. 2023.

URL:

https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/561595_bankivska_sistema_demonstruie.html

(дата звернення: 28.02.2025).

11. Діденко Л. І. *Податкова політика в Україні: виклики та перспективи*. Київ : ДФС України, 2017. 240 с.

12. Доходи та витрати банків України. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#3> (дата звернення: 02.03.2025).

13. Єфименко Т. І. Фінансова безпека банківської системи та оподаткування. *Фінанси і кредит*. 2019. № 11. С. 24–31.

14. Житар М. О., Ананьєва Ю. В. Особливості управління фінансовими результатами діяльності банківських установ. *Економічний вісник університету*. 2019. № 40. С. 134-140. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/osoblivosti-upravlinnya-finansovimi-rezultatami-diyalnosti-bankivskih-ustanov.pdf> (дата звернення: 01.03.2025).

15. Жук В. М. *Тіньова економіка та методи боротьби з ухиленням від оподаткування*. Київ : Інститут економічних досліджень, 2020. 272 с.

16. Заблоцький В. О. *Податкова оптимізація: теорія та практика*. Київ : Фінанси України, 2018. 312 с.

17. Кізима Т. О. *Оподаткування банківської діяльності*. Київ : НАУ, 2019. 210 с.

18. Коваленко В. В., Сергєєва О. С., Лисянська С. М. Проблеми формування прибутку банками з державною часткою в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2023. № 3-4. С. 63-69. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2023/304-305/pdf/63-69.pdf> (дата звернення: 02.03.2025).

19. Ковальчук О. В. *Бюджетна політика і податкова система: гармонізація процесів*. Харків : Фінанси і статистика, 2020. 356 с.

20. Козак О. Податкові правопорушення у банківській сфері. *Юридичний вісник України*. 2018. № 4. С. 18–23

21. Конституція України. URL: <https://constitution.in.ua/> (дата звернення: 01.03.2025).
22. Корінько М. В. Проблеми податкового регулювання банківського сектору. *Фінанси, облік і аудит*. 2019. № 10. С. 57–63.
23. Костюк В. А., Стеренчук В. А. Управління доходами і витратами банку. *Приазовський економічний вісник*. 2020. № 6 (23). С. 230-233. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/6_23_ukr/42.pdf (дата звернення: 28.02.2025).
24. Котюк В. О. Оптимізація податкових платежів банків. *Податковий вісник*. 2021. № 6. С. 40–45.
25. Лавров Р. Фінансовий контроль у банківському секторі: механізми мінімізації податкових ризиків. Київ : НДФІ, 2018. 298 с.
26. Лютвин В. В. Податкові ризики у банківській системі. *Фінансовий контроль*. 2020. № 5. С. 30–37.
27. Мазаракі А. А. Податкова політика та її вплив на розвиток банківського сектору. Київ : Київський нац. екон. ун-т, 2019. 374 с.
28. Малиняк Б. О. Податкова система: навчальний посібник. Київ : Знання, 2018. 290 с.
29. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності», від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text (дата звернення: 02.03.2025).
30. Мороз О. М. Банківський менеджмент: підручник. Київ : КНЕУ, 2021. 510 с.
31. Ситник Н. С., Пріцак Я. М. Банківська система України в умовах війни: ризики та оцінка безпеки. *Молодий вчений*. 2023. № 6 (118). С. 94-98. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5890/5761> (дата звернення: 01.03.2025).
32. Нестеренко С. І. Способи ухилення від оподаткування у банківській сфері. *Економіка і прогнозування*. 2019. № 2. С. 66–73.

33. Новак Р. Ю. Податкові аспекти діяльності банківських установ. *Банківська справа*. 2020. № 3. С. 45–51. Олейніков Є. О. Антиофшорне регулювання в Україні. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 210 с.
34. Орлик О. М. Теоретичні засади податкової політики. *Фінанси України*. 2019. № 9. С. 21–27
35. Павленко І. М. Ухилення від оподаткування в банківському секторі. *Економічний аналіз*. 2021. № 1. С. 33–40.
36. Пахомова Т. В. Податкова політика: основи та тенденції розвитку. Київ : Академія фінансів, 2020. 378 с.
37. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 28.02.2025).
38. Поліщук О. Б. Податкова система України: підручник. Київ : КНЕУ, 2019. 421 с.
39. ПриватБанк. Офіційний сайт. URL: <https://privatbank.ua> (дата звернення: 02.03.2025).
40. Про затвердження Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України. Постанова правління НБУ від 24.10.2011 № 373. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text> (дата звернення: 01.03.2025).
41. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року м. Київ № 18. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18 (дата звернення: 02.03.2025).
42. Савченко А. А. Оподаткування та фінансова безпека банків. Харків : ХНЕУ, 2021. 265 с
43. Серета В. А. Банківська система України та податкова політика. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 340 с.
44. Сичевська І. А. Мінімізація податкових ризиків банків. *Фінансовий ринок*. 2018. № 7. С. 12–18.

45. Соколова Л. В. Податкова політика України. Київ : ДФС України, 2017. 315 с.
46. Тарасова Ю. О. Методи боротьби з ухиленням від оподаткування. *Податковий огляд*. 2021. № 4. С. 8–13.
47. Ушакова О. А. Банківські операції : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2021. 226 с.
48. Федоров О. Ю. Електронне декларування в банківській сфері. *Юридичний журнал*. 2019. № 11. С. 45–51.
49. Харченко П. М. Державний контроль за оподаткуванням банків. *Фінанси і кредит*. 2020. № 6. С. 27–34.
50. Чумак О. Г. Антиофшорна політика: сучасний стан та перспективи. Київ : Наук. світ, 2019. 236 с.
51. Шевченко А. Податкова дисципліна та банки. *Фінанси України*. 2018. № 10. С. 52–58.
52. Шостак І. В. Проблеми ухилення від оподаткування банківськими установами. *Економічні дослідження*. 2021. № 1. С. 77–84.

ДОДАТКИ

Додаток А

Динаміка активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки

Показники	Сума, тис. грн			Відхилення, тис. грн		Темп зростання, %	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022	2022/2021	2023/2022
Грошові кошти та їх еквіваленти	28117657	40566774	79648102	+12449118	+39081328	144,28	196,34
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	93096373	95716216	100376470	+88748377	+4660254	102,81	104,87
Кошти в інших банках	25839696	60233746	75061458	+34394061	+14827712	233,11	124,62
Кредити та заборгованість клієнтів	70193041	71355251	95637763	+1162221	+24282512	101,66	134,03
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	129074147	143919800	171470647	+14845664	+27550847	111,50	119,14
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	26319542	100242085	133798041	+73922554	+33555956	380,87	133,47
Інвестиції в асоційовані й дочірні компанії	30254	30243	30246	-	+3	100	100,01
Інвестиційна нерухомість	1989031	2154747	2339766	+165717	+185019	108,33	108,59
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	9977836	12051312	3616	+2073577	-12047696	120,78	0,03
Відстрочений податковий актив	-	1100185	1951332	+1100185	+851147	-	177,36
Основні засоби та нематеріальні активи	7362331	6617191	6689505	-745039	+72314	89,88	101,09
Інші фінансові активи	13429197	14097277	18191597	+668181	+4094320	104,98	129,04
Інші активи	1827926	1589198	1414749	-238727	-174449	86,94	89,02
Усього активів	407256668	549674027	686613291	+142417358	+136939264	134,97	124,91

Додаток Б

Пасиви АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки

Показник	Сума, тис. грн			Відхилення, тис грн		Темп зростання (спаду), %	
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022 до 2021	2023 до 2022	2022 до 2021	2023 до 2022
Зобов'язання							
Кошти отримані від НБУ	-	-	-	-		-	-
Кошти банків	2532	329	486	-2203	+157	12,99	147,72
Кошти клієнтів	321705424	464871501	549686644	+143166077	+84815143	144,50	118,24
Боргові цінні папери, емітовані банком	2427	2528	2628	+101	+100	104,16	103,96
Інші залучені кошти	328330	567788	3087561	+239458	+2519773	172,93	543,79
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	-	2972075	25790403	+2972075	+22818328	-	867,76
Відстрочені податкові зобов'язання	159146	-	-	-159146	-	-	-
Резерв за зобов'язаннями	3650326	5803423	5437546	+2153097	-365877	158,98	93,70
Інші фінансові зобов'язання	10617547	13222380	13063856	+2604833	-158524	124,53	98,80
Інші зобов'язання	3949108	4140466	4383015	+191358	+242549	104,85	105,86
Субординований борг	227304	304719	316500	+77415	+11781	134,06	103,87
Усього зобов'язань	340642144	491885208	601768639	+151243064	+109883431	144,40	122,34
Власний капітал							
Статутний капітал	206059744	206059744	206059744	-	-	100	100
Емісійні різниці	22690	22690	22690	-	-	100	100
Резервні та інші фонди банку	9696019	11448539	12958438	+1752520	+1509899	118,07	113,19
Резерви переоцінки	8082924	-2993739	10432374	-11076663	+13426113	-37,03	-348,47
Непокритий збиток	-157246851	-156748415	-144628594	+498436	+12119821	99,68	92,27
Власний капітал	66614525	57788819	84844652	-8825706	+27055833	86,75	146,82
Усього зобов'язання та власний капітал	407256669	549674027	686613291	+142417358	+136939264	134,96	124,91

Додаток В

Динаміка доходів, витрат та фінансових результатів АТ КБ «ПриватБанк» за
2021-2023 роки

Показник	Сума, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис грн		Темп зростання (спаду), %	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
Доходи							
Процентні доходи	35853528	43685504	66237277	+7831975	+22551773	121,84	151,62
Процентні витрати (-)	6536613	3768088	6616309	-2768523	+2848221	57,65	175,59
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	29316919	39917417	59620969	+10600498	+19703552	136,16	149,36
Комісійні доходи	35057119	32944618	41588600	-2112501	+8643982	93,97	126,24
Комісійні витрати (-)	11839816	12504760	17149834	+664944	+4645074	105,62	137,15
Чистий комісійний дохід	23217303	20439858	24438766	-2777444	+3998908	88,04	119,56
Торговий результат	-3390441	9504922	13756206	+12895363	+4251284	-280,34	144,73
Інші операційні доходи	1370158	2759266	3075279	+1389107	+316013	201,38	111,45
Інші доходи	423603	611809	746313	+188206	+134504	144,43	121,98
Всього доходів	50937542	73233272	101637532	+22295730	+28404260	143,77	138,79
Витрати							
Відрахування до резервів	-5698965	16327500	4499763	+22026464	-11827737	286,50	27,56
Адміністративні та інші операційні витрати	21569398	22233786	24372510	+664388	+2138724	103,08	109,62
Всього витрати	15870434	38561286	28872273	+22690852	-9689013	242,98	74,87
Фінансові результати							
Прибуток/(збиток) до оподаткування	35067109	34671985	72765259	-395123	+38093274	98,87	209,87
Витрати на податок на прибуток	16698	4474017	35000574	+4457319	+30526557	26793,7	782,31
Чистий прибуток/(збиток)	35050412	30197967	37764685	-4852443	+7566717	86,2	125,06

Структура доходів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки

Показник	Питома вага, %			Абсолютне відхилення (+,-), %	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
Процентні доходи	70,39	59,65	65,17	-10,74	+5,52
Процентні витрати (-)	12,84	5,15	-6,52	-7,69	-11,67
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	57,56	54,51	58,66	-3,04	+4,15
Комісійні доходи	68,82	44,99	40,92	-23,83	-4,07
Комісійні витрати (-)	23,25	17,07	-16,88	-6,17	-33,96
Чистий комісійний дохід	45,59	27,91	24,05	-17,67	-3,86
Горговий результат	-6,66	12,98	13,53	+19,64	+0,55
Інші операційні доходи	2,68	3,77	3,03	+1,08	-0,74
Інші доходи	0,83	0,84	0,73	+0,01	-0,11
Всього доходів	100	100	100	-	-